

ПОЛИТИКИН ЗАБАВАНИК

20
ДИНАРА
1952

Година XXV. Број 654
Субота, 11. јул 1964. год.

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

**ФЛАШ
ГОРДОН**

СУДАР СА НЕВИДЉИВОМ КУПОЛОМ МАЛО НАД ЈЕ ПОТРЕСАО... АЛИ, ИПАК КЕМО СЕ ПРОБИТИ!

КАКО, ФЛАШЕ?

ОВАЈ ОМОТАЧ ПРОТИВ МЕТЕОРА СЛИЧАН ЈЕ КУПОЛИ ИЗНАД КУЋЕ ВАШЕГ ОЦА! АКО ПОДЕСИМ НА ИСТУ ФРЕКВЕНЦУ...

УЗАЈАМНО ЋЕ СЕ ПОТРТИ!

ПРОБИЛИ СМО СЕ!

УМИРИТЕ СЕ, ЛИЗО! ГРЕГ ГРЕЗОН МОЖЕ ДА БУДЕ ЛЕГЕНДА И МИСТЕРИЈА...

ДА... АЛИ, ЈА СЕ ТЕК САД БОЈИМ!

...АЛИ, ОН ЈЕ ИПАК ВАШ ОТАЦ! ОБРАДОВАЊЕ ВАМ СЕ...

КАКО СЕ УСУЗУЈЕТЕ ДА ДОСЕТЕ ОВАМО! ОДЛАЗИТЕ... ДОК МОЖЕТЕ!

БЕОПРАВНО СТЕ ПРОДРАИ НА МОЈЕ ИМАЊЕ... ОДЛАЗИТЕ... ИМАМ ПРАВО ДА ВАС УБИЈЕМ... ОБОЈЕ!

ОЧЕ!

ФОТОГРАФИЈЕ КОЈЕ САМ ТИ ПОСЛАЛА... ЗАР МЕ НЕ ПОЗНАЈЕШ?

ЛИЗА?

ОЧЕ... ТАКО СЕ БРИНЕМ... ЗАШТО СИ СЕ ЗАТВОРИО... ШТА ЈЕ?

НИШТА... ЖЕЛИМ САМО СВОЈ МИР! АЛИ, КАД СИ ГА ВЕК ПОРЕМЕТИЛА... УБИ!

ХАЈДЕ, УБИ И ЗАДОВОЉИ СВОЈУ РАДОЗНАЛОСТ

ДА... ОЧЕ!

ФЛАШЕ! ЗАШТО СЕ ТОЛИКО БОЈИМ?

ДАЈТЕ МИ РУКУ, ЛИЗО!

УБИТЕ!

ОЧЕ!

КРОЗ ВЕКОВЕ

Пре сто година

Представљајући старе листове и часописе изабрали смо неколико вести објављених тачно пре једног века, у јулу 1864. године.

Лондон. Емиграција из Енглеске никад није достигала такве размере као данас. Највећи бродови одлазе за Америку крцати путницима; Број бродова намењених превозу ових путника је огroman.

Пруска. Током прошле године у пиварма је утрошено 2.046.637 центи (једна цента = 100 килограма) слада. Ова поштовања достојна цифра служи као доказ да се не само у Баварској, већ и у Пруској троше огромне количине пива.

Шефилд (Енглеска). За време недавне јаке поплаве вода је захватила колевку с једном бебом и понела је низ реку према Мирлбороу. Речна струја донела је најзад до обале дете

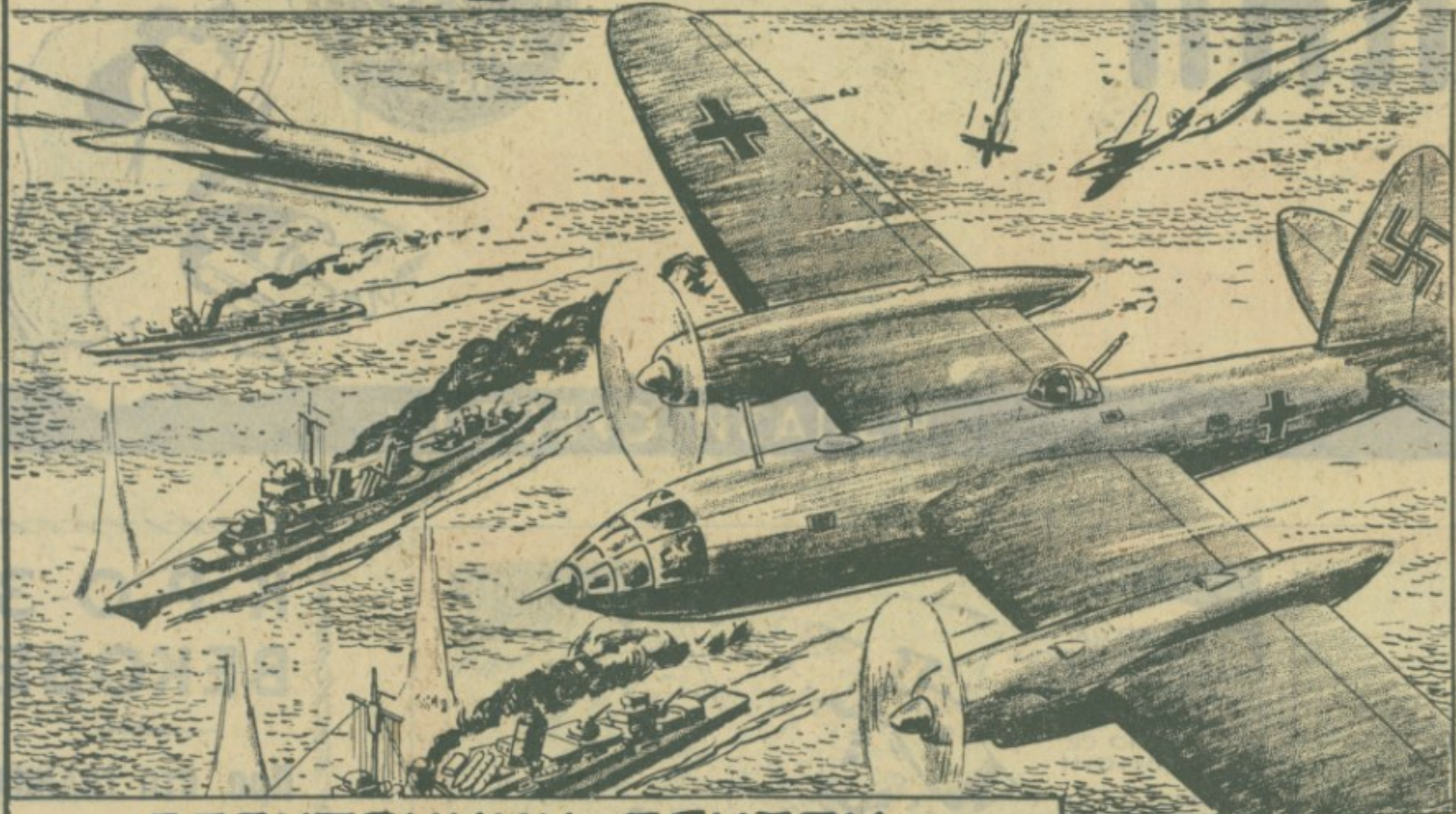

коме, у његовој малој „лађи“, дуга пловидба није ништа нашкодила. Дете су нашли месни житељи и како су његови родитељи настрадали у поплави, једна жена узела га је к себи на васпитавање.

Москва. Приликом прикупљања статистичких података налази се на разне тешкоће. Не мало анегдота могло би се испричати о старцима и старцима, који моле да се не подведу под рубрику „стари људи“, о благородним госпама које „не могу себе да ставе у исту рубрику са својом послугом“ или које себи уписују звање као да су заједно с мужем у државној служби, превасходно војној. Нико од њих није било могућно убедити да се статистика не занима личностима и цифре не представљају никакву опасност за њихово самољубље и спокојство.

У ОВОМ БРОЈУ: Кишобран
све пошребнији. Речни мор-
ски бас — шћука. Томас
Едисон. Памћење је хеми-
ска појава. Животи брзином
од 300 километара на сати.
Времејлов. Мале вести.

Ripley's Вероватно или не!

ЕЛЕКТРИЧНИ БРИЈАЧ СПАСАО БРИТАНСКУ ФЛОТУ

ПРВИ ТЕЛЕДИРИГОВАНИ ПРОЈЕКТИЛ УПОТРЕБЉЕН У РАТУ — ЈЕДНА БОМБА С КРИЛИМА КОЈА ЈЕ С ЈЕДНОГ НЕМАЧКОГ АВИОНА БИЛА 1943. ГОДИНЕ УПУКЕНА НА ЈЕДАН БРИТАНСКИ БРОД У БИСКАЈОМ ЗАЛИВУ. ПРОМЕНА О ЈЕ КУРО ВРАТИО СЕ НАЗАД И УМАЛО НИЈЕ ПОГОДИО СВОЈ МАТИЧНИ АВИОН, КАДА ЈЕ РАД ЊЕГОВОГ РАДИО-МЕХАНИЗМА ПОРЕМЕТИЛА ЈЕДНА ЕЛЕКТРИЧНА МАШИНА ЗА БРИЈАЊЕ! БРИТАНЦИ СУ СМЕТА СВАКИ СВОЈ БРОД СНАБДЕЛИ БАР ПО ЈЕДНИМ ЕЛЕКТРИЧНИМ БРИЈАЧЕМ А НЕМЦИ СУ СЕ ОКАНЦАЛИ ОВИХ ТЕЛЕДИРИГОВАНИХ ПРОЈЕКТИЛА.

© King Features Syndicate, Inc., 1964. World rights reserved.

МЕДЕНО ГНЕЗДО

ЈЕДНА ВРСТА ДИВАЉИХ ПЧЕЛА САБИЈЕ ЛИСТ ОД РУКЕ, СЕДЕ У ЊЕГА СВОЈА ГАЗА, А ЗАТИМ РОЛНУ НАПУНИ МЕДОМ ДА ЛАРВЕ ИМАЈУ ЧИМЕ ДА СЕ ХРАНЕ!

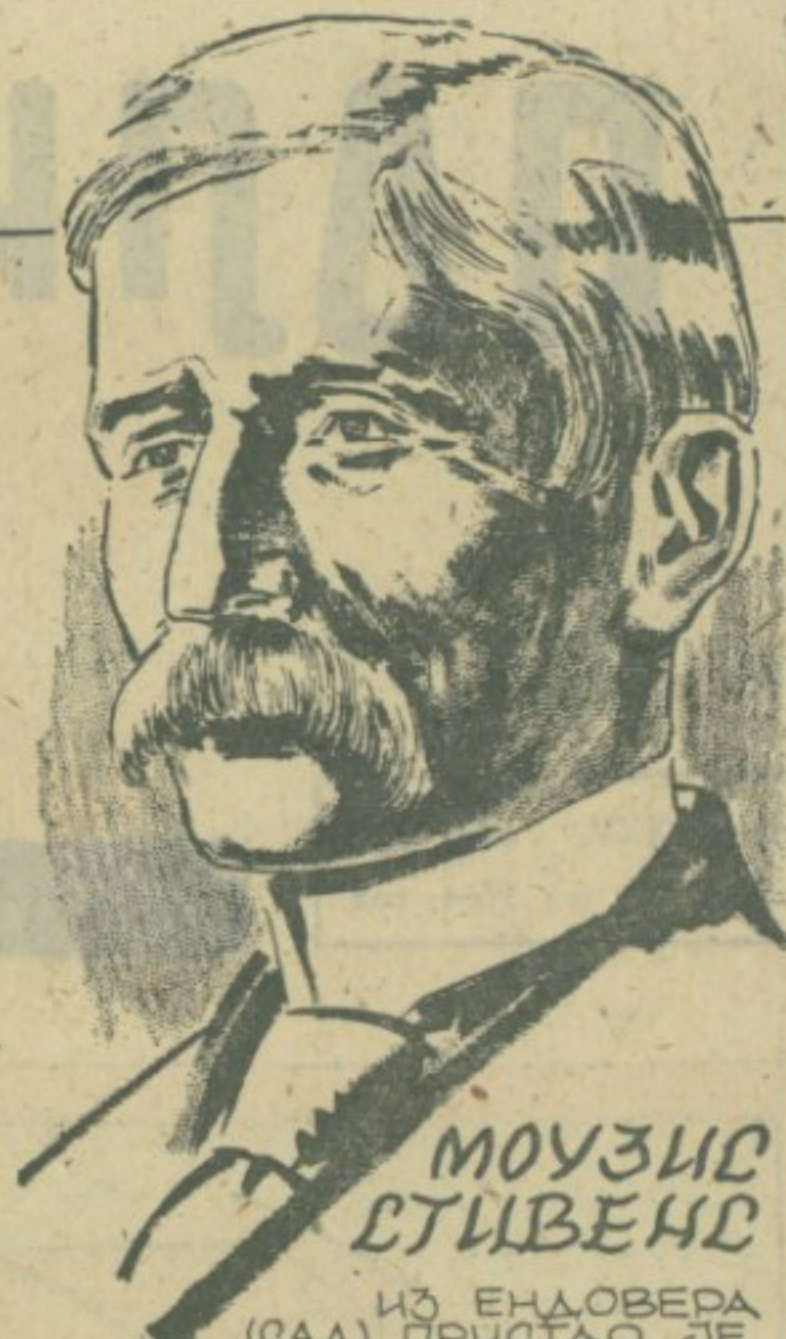
Гиндијанке

ИЗ ПЕРУА И ДАНАС НОСЕ ШАЛОБЕ С ПУРПУРИМ РЕБАМА — ЗНАК ЖАЛОСТИ ЗА ЦАРСТВОМ ИНКА КОЈЕ ЈЕ ПИЗАРО УНИШТИО ПРЕ ВИШЕ ОД 400 ГОДИНА

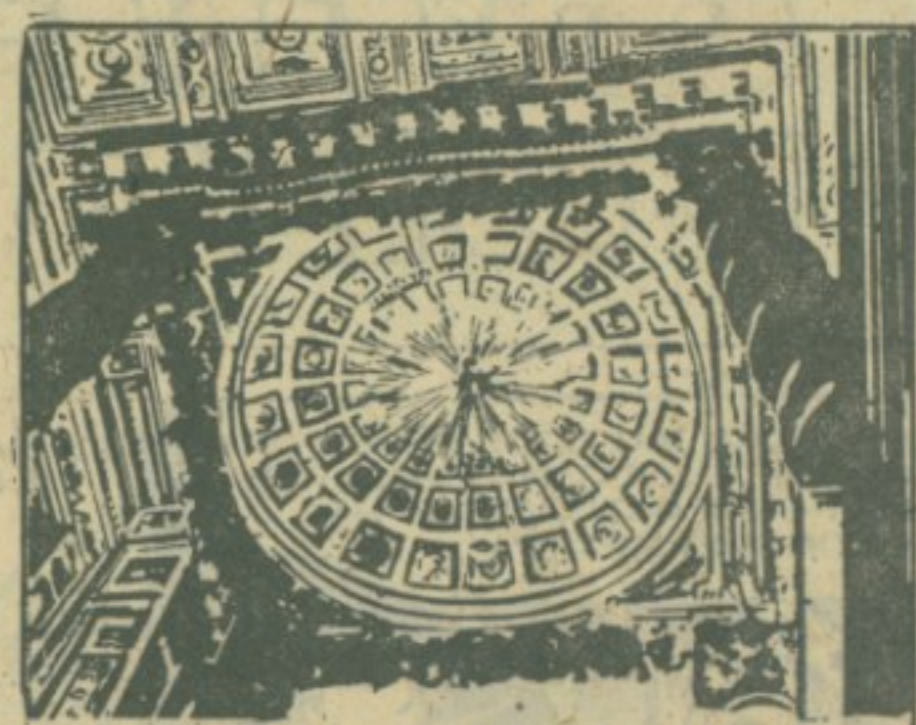
ОСЕТЉИВЕ ТЕРАЗИЈЕ

СТАВАЈАЛИ СУ У ГРОБОВЕ ЗЛАТАРА ПАГАНСКИ СТАНОВНИЦИ БАЛТИЧКИХ ЗЕМЉА ДА БИ ДОКАЗАЛИ БОГОВИМА ДА СУ ПРЕМИЊАЛИ УВЕК ТАЧНО МЕРИЛИ!

МОУЗИК СТИВЕНС

ИЗ ЕНДОВЕРА (САД) ПРИСТАО ЈЕ ДА СЕ КАНДИДУЈЕ ЗА КОНГРЕС ТЕК ПОШТО СУ ГА УБЕДИЛИ ДА НЕМА ИЗГЛЕДА ДА БУДЕ ИЗБРАН —

ТАВАНИЦА

ЦРКВЕ САНТА МАРИЈА МАЂОРЕ У РИМУ УКРАШЕНА ЈЕ ПРВИМ ЗЛАТОМ КОЈЕ ЈЕ КОЛУМБО ДОНЕО ИЗ НОВОГ СВЕТА

САН О МОРУ

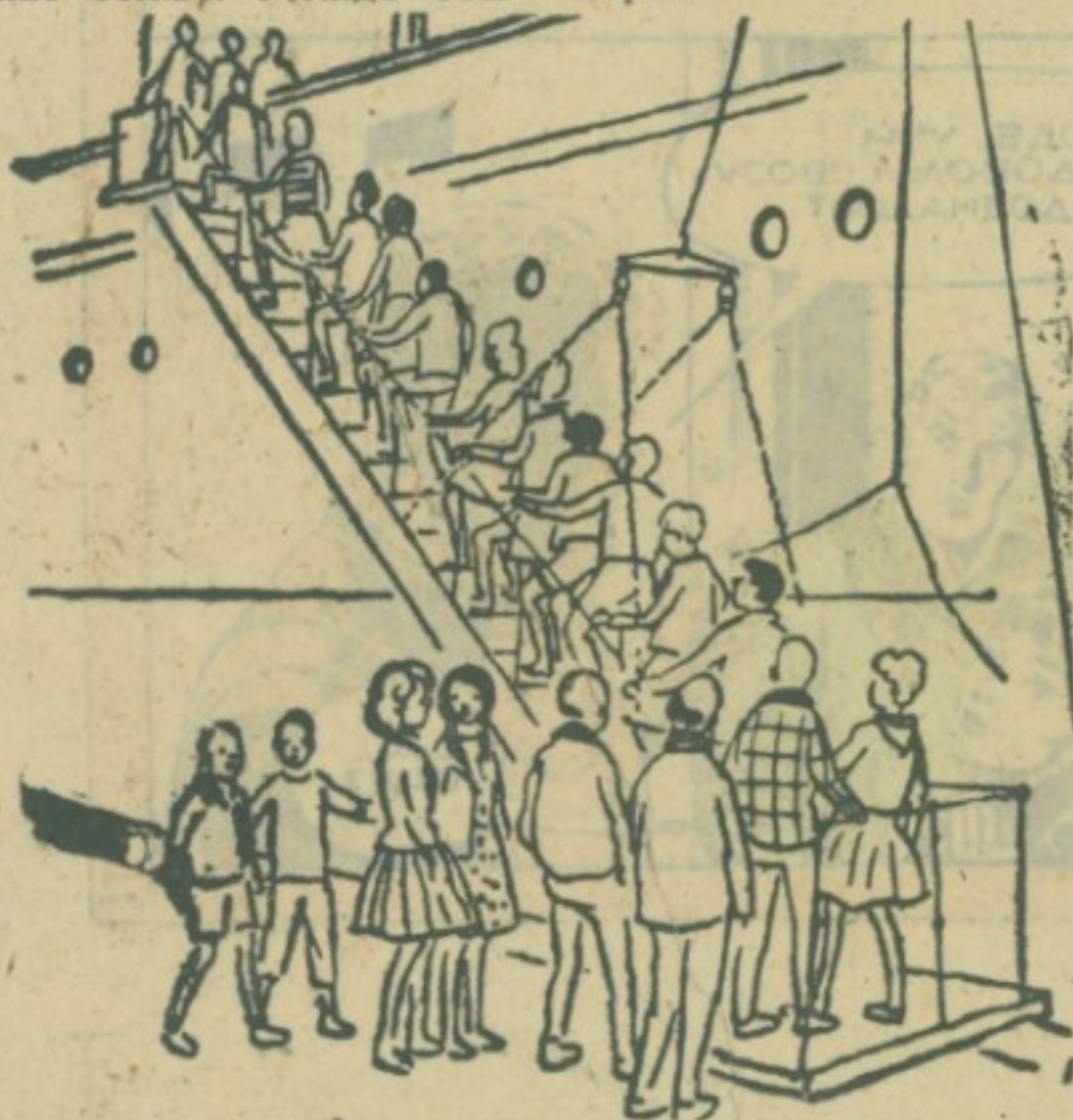
да испуне читаву палубу — од крме до кљона, свуда их има: и у машинским одељенима и на капетанском мосту.

После сваке посете „свом“ броду, школске збирке се редовно попуњавају новим експонатима: маркама, разгледницама, фотографијама, испуњеним ретким птицама и животињама, предметима карактеристичним за поједине земље. Можда баш

због тога многи дански ученици од свих предмета највише воле географију и природопис...

У Данској нема дечака који, док још седи у школској клупи, не машта о дању када ће обући морнарско одело и кренути на далеку пловидбу према непознатим обалама.

У поверењу они ће вам испричати да ноћу, док спавају, чак и сањају море.

Море је за Данце — род на кућа. Од памтивека још дански морнари, рибари и трговци бродојду далека плава прострaнства. Па и данас, у свим лукама на свету, могу се видети бродови са данским заставама. Месецима трају далека путовања до Владивостока, Кептауна, Кубе... А за то време код куће, у отаџбини, прате та путовања мали пријатељи морнара.

Уђете ли у било коју школу у Данској, у школској сали угледаћете, на највидљивијем месту, велику мапу света на којој се преко плаветнилах што означава море и океане, протежу црвене линије — маршруте „бродова - штићеника“.

Јер, у Данској свака школа има „свој“ брод. Деца знају с каквим товаром плови њихов брод и могу, дан по дан, да опишу његово најдуже путовање и да испричају шта је све његова посада видела у даљеким земљама. Ученици редовно пишу морнарима са свог брода, шаљу им листове и часописе, као и мале поклоне.

А када се брод врати у домовину, морнари најпре зову у госте своје мале „покровитеље“. Ученици та

ЧЕТИРИ СТОЛЕЋА НАУЧНИХ ОТКРИЋА

У Британском музеју отворена је изложба научних открића од 1543. до 1963. године. Чувени енглески енциклопедисти XVII века доктор Џонсон — савременик и познаник Доситеја Обрадовића — рекао је једном да постоје две врсте знања: оно што знамо и где да нађемо оно што не знамо. То је оно што чини значајним садашњу, научну

литературу — публикације које су израгле из научних друштва из друге половине XVII века и стално се множиле све док данас нису достигле 30.000 специјализованих часописа широм света. Примери ове литературе, укључујући и многе из Азије, били су изложени, као и експонати који илуструју најважније тачке научног открића.

Публикације почињу од једног врло лепог немачког издања Коперниковог сунчаног система; хартија овог издања је исто тако бела као што је била 1543. године. Затим, дела која носе велика имена као што су Галилеј, Њутн, Линкус Дарвин, Пастер, Рајдерфорд и Ајнштајн. Сва открића могу се и у илустрацијама пратити, почев од вредног финих др-

вореза из XVI века до фотографија у боји које су снимиле руски и амерички космонаути. Нарочито занимљива била су два часописа у којима су научници објавили своје прве налазе. Први број „Филозофске трансакције“ објављен је у Лондону марта 1664. године тачно пре 300 година. Његов је садржај разнолик: усаврша-

вање телескопа у Риму, мрља на једном од појасева планета Јупитера, „једно врло чудно наизглед тело“, амерички лов на китове и успех часовника са клатном приликом посматрања земљине географске дужине на мору. Али у својој мешавини, налази се и један чланак Исаака Њутна у коме он описује свој рад у вези са светлошћу и гравитацијом,

Да ли знате...

- да су трке волова некада представљале омиљену народну забаву у Тиролу?
- да је кварц најчешћи минерал и да је битни састојак разних врста стена?
- да јужноамеричка индијанска племена приликом уживања дувана држе свитке дувана специјалним „виљушцима“ за пушење?
- да је танко црево код човека дуго око пет метара?
- да реч „помолог“ представља стручал израз за познанаоца разних врста воћа?
- да су и поред највећих мера предострожности непозвани намештеници одлаштаје производње мајсенског порцулана тако да су основала многа нова предузећа за израду лажног мајсенског порцулана?
- да је степска овца једини раса са мешаном вуном која још има горње и доње руно?
- да је „диплома“ код старих Грка првобитно била исправа од две спојене при-

- да је за владавине краља Хенрика VIII сваки мушкарац који је желео да носи исти облик браде као он, морао да плаћа специјалан порез?
- да буба-шваба може да носи терет сто пута већи од своје тежине?

- да је за владавине краља Хенрика VIII сваки мушкарац који је желео да носи исти облик браде као он, морао да плаћа специјалан порез?
- да буба-шваба може да носи терет сто пута већи од своје тежине?

ПРЕЗАПОСЛЕН

Овај слон налази да је његово ново занимање, којим се додуше бави само зими, врло комично. Директор једног енглеског циркуса дао је свог „Јумбу“ у службу закупа „гробља аутомобила“

где се он показао као првокласна радна снага. А када грану први сунчеви зраци „Јумбу“ ће опет послушно „слоновски“ затабати кроз манеж.

ПРИЈАТНО!

Посетници пролећног Париског сајма који је одржан од 16. маја до 1. јуна ове године могли су да пробају и овакве специјалитете на страним штандовима: пржене мексиканске гусенице, супе од алигатора, ластина гнезда, пчеле надерене чоколадом и пржене мраве.

КИШОБРАН ПОСТАЈЕ СВЕ ПОТРЕБНИЈИ

Већина људи и данас још мисле да киша није ништа друго до обична вода — безопасна, чиста и бистра коју ништа није могло да замути. А и не слуте да је ова вода, за коју верују да не може да им поквари шешире, мантиле или хаљине, прилично запрљана већ у тре нутку кад пада на наше одело и кожу.

Кад нас киша изненади, обично слегнемо раменима и кажемо: „Ништа, осушиће се...“ И кад дођемо кући влажно одело уредно окачимо на „веша лицу“ да се суши и... мала непријатност убрзо се заборавља.

Свакако, покисло одело биће суво чим из тканине испари вода. Али, у тканини остаје све оно што се заједно с кишом сру-

чило на одело, а тога баш није мало. Правом „папазјанијом“ хемијских једињења могли бисмо назвати све оно што ледби у ваздуху и што представља неминовну пропратну појаву нашег „хемијског стола“ и коју називамо „загађеност ваздуха“. У загађеном ваздуху изнад наших градова има једињења амонијака, киселина сумпора, арсенових једињења, испусних гасова моторних возила, најситнијих честица креча и цемента, металне и угљене прашине, pepела и чађи.

Све ове честице киша „испере“ из ваздуха и оне падају на земљу заједно с њом. На том путу до земље оне се или растворе у кишним капима међусобно вежу или слепа. На тај начин првобитно чиста

кишница на свом релативно кратком путу од облака до нас претвара се у праву хемијску „кашу“. Количина тих хемијских примеса утолико је већа

уколико је пре тога био дужи период без киша. Ако вас после дугог „сувог периода“ изненади киша, ваше одело неће само покиснути већ ће бити

натопљено најразличитијим хемијским смешама и једињењима чија концентрација није опасна по човеку али је штетна за одећу. Као што је већ речено, вода ће из одеће брзо испарити али ће на тканини остати све оне примесе које ваздух чине „загађеним“. Стручњаци тврде да те честице које се таложу на оделу — слично ономе како се у мору таложу седименти — нагризају тканине и скраћују им век.

Загађени ваздух, према томе, не штоди само нашим органима за дисање, већ и нашем оделу. Ми не можемо да спречимо да се чиста киша не претвори у „хемијску папазјанију“ али ми можемо од ње да се заштитимо — кишобраном.

Распевана браћа

„Певајућа браћа“ из Бразила, Антенор и Наталико Мореира Лима обукли су своје индијанске костиме приликом снимања песама за грамофонске плоче у Њујорку. Веоватно стога што је код њих све „аутиентично“ и њихова прва плоча постала је „бестселер“.

НЕИСКУСТВО ДЕТИЊСТВА

У њујоршком зоолошком врту једна лавица донела је на свет два младунчета. Већ два месеца после рођења лавићи су почели да у свему по-

дражавају своје родитеље. На рачито им је задовољство да заједно са оцем оштре канџе. Али, догађа се и то да лавић погрешно и да уместо дрвета, почне да гребе — очева леђа.

ТЕЖАК »УЛОВ«

Марсејски гњурци су недавно уловили у малом заливу Сормију један топ из XVIII века, вероватно потопљен за време опсаде Тулона.

ШАРЕНЕ ОВЦЕ

Да би одредили дужину влакна у руну једне аустралијске овце фармери су од недавно у редовним размачама почели да означавају руну различитим бојама.

КЕНГУР НА ЦУЦЛИ

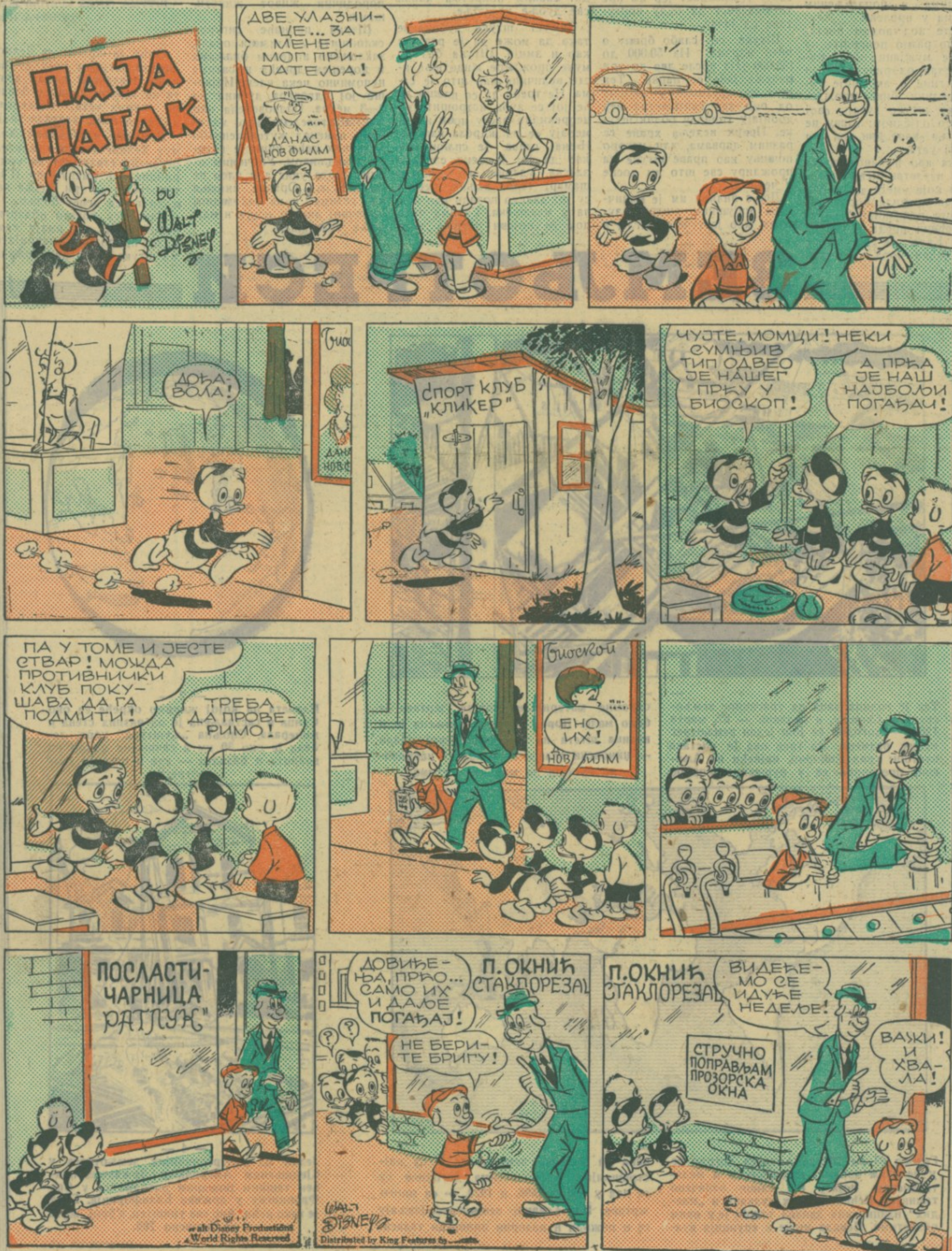
Овај кенгурић живи у зоолошком врту у Варшави. Недавно је остао сироче: угинула му је мајка. Младунче су сместили у ветеринарску амбуланту где су предузете

све мере да се општем љубимцу сачува живот. За кенгурића је начињена специјална врећа за спавање, мека и топла као торба кенгурице. Малог кенгура хране помоћу pipете.

Дубина до које је спуштен лентер

Никада још поморци нису бацили лентер (сидро) на дубину чак и једног километра. Међутим, француски капетан Жак Ив Кусто, заповедник експедиционог брода „Калипсо“ (филм „Свет тишине“) бацио је на пучини Атлантског океана лентер који је повукао за собом 7460 метара најлонског конопца дебелог свега 12 милиметара. Уређаји за осветљавање и подводни фото-апарати спуштани су на дно помоћу још јачег конопца.

ШТУКА

РЕЧНИ МОРСКИ ПАС

Када одрасте познаје само два непријатеља: човека и своје „рођаке“. Али и они ретко када могу да јој нашkode. Стара штука представља страх и трепет за своју околину, уколико ова уопште још постоји — јер она уништава све до чега дође.

Када је гладна уме да зграби за врат и великог лабура и одвуче га у дубину, да загризе ноздрве коња који пије воду, да нападне и децу на купању. Штука је прави „морски пас“ у рекама и језерима, потоцима, рибањацима и поплављеним ливадама у пролеће.

Ливаде под водом постају право ратино поприште на коме се мужјаци обрачунавају. Један од ривала неизоставно гине и ако није сувише велики бива прождеран. Јер штука гутају свој плен цео одједном: главу не пријатеља саре још док реп вири из уста.

Штука као и лав представља изузетак међу животињама које умеју да се бране. Нема правила борбе типичне „геста понизности“ — да се побеђени преда и извуче главу. Када се две штуке боре, једна мора да утине.

Она прождире све што дохвати. 700 зуба, убилачних кука, неумољиво држе оно што зграбе

Да ли је природа погрешила? Можда. Али где би биле пастрике, гргечи и шарани када би штуке насртале само на њих а не и једна на другу?

Док, на пример, младнице готово цео свој живот проводе у брачној заједници, штуке никад не напуштају своју усамљеност јер им прети опасност да буду прогутане од јачег.

Штуке се слабо брину о нези младих. Из 50.000 до 150.000 јаја после две до три недеље јаве се ларве. Тек што се претворе у рибице од око два сантиметра већ добијају типичан облик штуке. Првих недеља хране се разним ларвама, али ускоро почињу као праве штуке да прождиру све што им доспе у чељуст.

Доња вилица им је начичкана мајунским оштрим зубима, као јастуче за игле, а

горња личи на треницу; побочни зуби-прихватачи права су решетка-хваталица која се пружа дубоко у ждрело, па чак и по језику; зуби, зуби, зуби — стотину њих. Оштри су као нож и савијају се уназад тако да плен који доспе међу њих не може више да се ослободи: сваким покретом клизи све дубље и дубље.

Чељуст штуке дубока је тако да може да је разјали као и змија. Штука без помуке прождире животиње исте величине као што је сама. Не треба да се плаши да ће јој се зуби истрошити — непрекидно расту нови и померају се из ждрела напред. Њена глава је спљоштена као да јој је неко слева и десна ударио по снажан шамар; тело: ваљак, пераја су јој далеко позади као крила у млазњака. Сатима чека док се појави плен а тада

за деџи секунде постиже невероватну брзину и баца се на њега.

Наравно, дешава се, да јој плен измакне. После овога, она не показује напад него умакне као примећени лопов. Штука се не убоја међу животиње нарочито велике интелигенције. Не само у погледу прождрљивости него и у овом погледу може да се упореди са морским псом за кога се зна да је нарочито глуп. Обе врсте су врло старе: потичу из геолошких епоха у којима при рода још није „подарила“ породични живот животињама.

Штука пронађе сигурно склониште у близини обале, заклоњено воденим биљкама и корењем дрвећа и сатима непомицно чека плен. Највише јој одговара дубина од 2—3 метра. Плавозелена или маслинозелена као маховина, понекад жутозелена боја њених леђа чини је готово невидљивом. Укоченим очима гледа увис али плен не примећује. Органи пицања на устима и на такозваној побочној линији осете и најмање таласање.

ШТУКА (EXOS LUCIUS) ЖИВИ У СЛАТКИМ ВОДАМА ЕВРОПЕ, СИБИРА И СЕВЕРНЕ АМЕРИКЕ

Опит је вршен са једном слепом штуком коју су варали повлачећи комад дрвета на танком концу у близини њених уста; у уверењу да је то плен, хватала га је.

Немачки истраживач Хелмут Хелинг утврдио је интересантну ствар: штука убија рибице по имену зет (Gasterosteus) са три боље као и друге са девет боља.

Иако су богато обдарене потомством и имају само мало природних непријатеља штука се не размножава

Ју неограничено. Нико не може да процени колико мањих штука прождере велика стара штука до онога дана када се и сама нађе на улици.

Међу милионима штука само једна достиже своју праву биолошку границу старости. Једногодишња риба је дугачка 15—20 сантиметара, али ни штука дугачка један метар и тешка 10 килограма, уловљена једног дана у језеру у Огештајну, још не представља рекордера. Тек она од два метра, тешка 35 килограма и стара 20—30 година представља рекордера али више је раритет него кулнарска вредност.

Само млад човек са здравим срцем може да се упусти у борбу са оваквим „задогајем“ па и тада је исход неизвесан. Циновска штука је противник кога не треба потцењивати. Штука из Хајлборна о којој пише једна стара хроника имала је 19 стопа и била тешка 350 фунти. Када је уловљена 1497. на репу је имала метални прстен са грчким натписом из кога се видело да ју је цар Фридрих II башио у воду 1230. године. Стрчњаци, додуше, сумњају у истинитост ове приче.

Међутим није само прича да су неке штуке праве скитнице и да су прелазиле „пешке“ преко насипа који је делио један рибањак од другог. Јаке шкрге ваздух не може тако брзо да разори као осетљиве дисајне органе других риба. С времена на време оне напуштају исушене рибање да би се тешком муком преко колна дочепале оближњег рибањака, или се закопавају у муљу када из рибањака отече вода. Да би се ослободили штука људи су испражњавали рибање али одмах после пуњења они су постајали опет ловиште ових разбојника.

Када захлади штука се више не игра својим пленом као мачка мишем. Више и не вреба сатима друге рибе. Успорава јој се крвоток, снижава потрошња хране; она се спушта на дно и дајима се скрива испод биљки и старог лишћа. Само повремено утоли глад али она не може да се упореди са глађу коју испољава лети: задовољава се шкољкама и пужењима. Само краставе жабе ни зими не дирне: оне су једино што овај „свеждерач“ презире.

»КРАТКОРОЧНА« ПОЗАЈМИЦА

Једна библиотека у америчком граду Буфалу недавно је примила преко поште књигу коју је вратила нека старица. У пропратном писму она каже да ју је узела на читање 20. марта 1909. године и извињава се што је тек сада враћа — пронашла је заборављену у неком старом орману.

ЗЕМЉОТРЕСИ

— 1 —

Тек је година дана од трагичног земљотреса у Скопљу, а недавно — 27. марта 1964. — догодио се још један земљотрес већих размера. За трен ока је настала пустош: град Енкори, највећи на Аљасци, претворио се у рушевине. Упркос

огромне материјалне штете, жртва је било мало. Поред овога причињена је и велика штета на калифорнијској обали — циновски таласи су у налету направили пустош на многим местима

— 3 —

Готово 95 од 100 земљотреса догоди се у великим зонама: пацифичком и медитеранском појасу (на слици означено тамније). Већина живих вулкана и „младих“ планинских ланаца такође је у овим областима. Некада може и ерупција вул-

кана да изазове земљотрес. Међу најстрашним земљотресима догодила су се два у Кини: 1596. и 1920. — са много жртава. После сваког земљотреса јављају се и пожари и разорни циновски таласи.

— 2 —

Планета на којој живимо окреће се око Сунца и састављена је од разних стена и минерала. Спољна „љуштурска“ кора, дебела је око 30 км а сачињена махом од гранита и базалта — где и настају земљотреси

— 4 —

Један од најтрагичнијих земљотреса у Сједињеним Америчким Државама пратио тешким пожаром догодио се у Сан Франциску у држави Калифорнија. Град је тако рећи био сав уништен, а број жртава износио 700.

(Наставиће се)

ЧОВЕК СА ДЕВЕТ КОЛУТОВА

Едуардо Распини — најбољи жонглер на свету

Колутови се врте у ваздуху један, два, три, четири, пет, шест, седам, осам, девет колутова. У висини лете један по један а хвата их човек који важи као наследник чувеног жонглера Растелија.

Тешко је поћи Растелијевим стопима — а превазићи га више је него тешко, јер је он одушевљавао публику са осам колутова. Ипак његов наследник не може то да чини са мање од девет. А док је један једини колут убацио у своју „нумеру“ требало је четири године.

— На жалост публика не зна да прави разлику између осам и девет колутова — каже он ожалашћено — и зато не зна ни колико је труда и напора уложено да бих радио са девет. То може да оцени само стручњак.

И стварно то не изгледа тешко. Врти човек девет колутова, помислиће неко, па шта? А то је стварно ужасно тешко. Да није тако, Распини не би био спреман да поклони Лукусуна кола свакоме ко у току једне године научи да ово изводи. Њему самом биле су потребне четири године. Рођен је пре 35 година у Фи

ренци од оца Италијана и мајке Рускиње, а већ 200 година циркуски свет не може да се замисли без породице Распини. Један његов прапрадека основао је лепо градић Локарно а каснији преци оснивали су уместо градова циркусе. Деда му је био играч на жици, отац жонглер а мајка је кћерка директора једног руског циркуса. Када је Едуардо имао седам година отац је једном повредио руку и није могао да наступи. Шврља је без устезања ускочно у представу. Публика је била одушевљена, исто тако директор а и сам малишан који је отада почео да ради марљиво као мрав.

Прве жонглерске вештине изводио је са јабукама и кромпирима. Полако али сигурно развијао се у жонглера. За то је имао све услове: спретне прсте, брзину и издржљивост. Са 14 година имао је већ своју „нумеру“.

Али само једна нумера није довољна. Један жонглер нарочито ако се зове Едуардо Распини мора да се развија, а извођење захтева тежак рад. И најбољи жонглери света још и данас тренирају по 2—4 сата дневно а ипак ни-

кад не знају да ли ће на представи успети. Јер грешке се могу увек да десе. Додуше треба их разликовати: има правих и „вештачких“ грешака. Праве се дешавају потпуно ненамерно, док „вештачке“ треба код публике да створе напетост. Када све иде лако као од шале публика мисли да то и није тешко. Али ако се грешке умешно сервирају публика живо учествује. Хоће ли успети или неће? Када успе — буран аплауз!

Али ако се деси ненамерна грешка мора се прећи преко ње као да је случајна и како су жонглери невероватно вешти публика често уопште ништа не примети, а ако и види верује да је то мали трик. Само жонглер зна да мора стално да пази. Његови живци дрхте и облива га хладан зној. Јер и најбољи жонглер света увек има трему — зато што никад не зна да ли ће извести без грешке.

Биланс Распинијеве каријере: четири златне медаље — француска, холандска, енглеска и шведска, али и Растели Оскар, највише одликовање за жонглера основано приликом 30-годишњице Растелијеве смрти.

Едуардо је интернационална величина: у целом свету као код куће, стално место боравка нема, јер је „распродај“. Сада је у Швајцарској, затим мора у Париз да учествује на телевизији, па опет на пут око света, вероватно ће свратити у Америку.

Свој кратак одмор — нијадужи од две недеље — користи углавном за свој хоби број 1: сликање. Слика великом циркуске мотиве: манеж, клоновне, коње, слонове.

Овај светски путник је италијански држављанин а говори перфектно немачки, француски, енглески, италијански, руски, и шпански.

АВИОН СВЕ ВИШЕ ПОСТАЈЕ — И ПОЉОПРИВРЕДНА МАШИНА

Поред разних врста трактора, комбајна и врло компликованих пољопривредних машина, савремено техничко средство све више постаје и авион.

До сада се он највише употребљавао када је требало да се већа пространства обезбеди, запрашивањем или испрсквањем средстава за заштиту биља, од напада штеточина или биљних болести или у борби против корова. Ваздухопловна предузећа која раде у пољопривреди и шумарству често употребљавају и вишемоторне авионе велике носивости.

Америчко предузеће „Централ еркрафт“ употребило је четворомоторни авион који је одједанпут понео 10.880 кг

прашка за запрашивање штетних инсеката у шумама и воћњацима.

Сада се авиони и хеликоптери употребљавају и за растурање минералних ђубрива, нарочито по планинским пашњацима. У Новом Зеланду, острвској земљи у Тихом океану југоисточно од Аустралије, која је по површини готово као наша земља, мелјорација пашњака је живот не питање тамошњих становника. За њихово ђубрење употребљено је одједном 230 авиона, који су растурили 275 хиљада тона минералних ђубрива.

И код нас се последњих година привредној авиацији поспеђује све већа пажња.

АНЕГДОТЕ

Одлична комбинација

Физичар и сатиричар Георг Кристоф Лихтенберг имао је необично велике уши због којих је често морао да прогута разна, чак и неукусна пецкања неувиђаних особа из своје околине.

Убрзо после његовог постављања за професора физике на универзитету у Гетингену, Лихтенберг је чуо како један студент тобоже шапуће свом другу, али тако гласно да су га сви могли чути:

— Те уши, те уши! На шта ли ме само подсећају?

— На могућност једне комбинације — мирно му одговори Лихтенберг. — Наиме, ове уши и ваш мозак дали би једног сјајног магарца.

Четкица или објектив

Када је познати руски сликар Иља Рјепин (1844—1930) боравио извесно време у Паризу, он се усудио интересовао за вештину фотографисања која је у то време ушла у моду. Неки пријатељи замолили су уметника да их фотографише да би имали успомену с Монпартра.

Рјепин је дуго подешавао гломазни апарат. Када се под црним покривачем обрло ознојно, одгурнуо је апарат и прихватио се сликарске четкице да наслика групу слику.

— Једноставније ми је да вас насликам, иначе ћу е угушити под оним чудом.

Целисходно

Томас Алва Едисон, познати амерички проналазач, имао је много смисла за хумор.

Едисонови многобројни посетиоци често су се чудили због чега се његова баштенска врата веома тешко отварају, тако да сваки гост мора добро да зачне да би кроз њих прошао. Због тога је један његов пријатељ проговорно у име свих осталих Едисонових редовних гостију:

— Човек твојих проналазачких способности морао би ипак да конструише врата која боље функционишу.

— Рећи ћу ти нешто у поверењу — насмејао се Едисон. — Моја баштенска врата одлично функционишу, али ја сам их повезао с једном пумпом и једном цистерном и, сваки мој посетилац, аутоматски напумпа двадесет литара воде у ту цистерну.

Оружје за двојој

Француски бактериолог Луј Пастер проучавао је у својој лабораторији културу бактерија-изазивача богиња. Сасвим неочекивано, у лабораторију је бануо неки незнанац и представио се као секундант једног племића кога је, наводно, научник нешто увердио. Племин је сад тражио задовољење. Пастер је саслушао секунданта, а затим му рекао:

— Пошто мене изазивају на двојој, ја имам права да бирам оружје. Ево две спрувете: у једној су бактерије које изазивају богиње, а у другој је чиста вода. Ако човек који вас је послао пристане да попије једну, и то ону коју сам изабере, ја ћу испити другу.

Мач у камену

ПОМЕТИ ПЕСМУ МЕТЛИЦОМ

фанеком ноћном диму римо-вали у такмичењу најневероватније речи.

Међутим, заиста велики песници тог времена, весници будућих судбоносних догађаја сасвим су друкчије замишљали улогу песника. Неки од њих, као Силвије Страхимира Крањчевић, предали су се студијама филозофских и научних дела и своје језичко богатство црпили из народних извора. Крањчевић, један од највећих хрватских песника, волео је језик свог народа — „те му је због тога Вуков „Рјечник“ био друго Свето писмо. Често га је читао онако из забаве. Но не само то; Крањчевић је и иначе на стојао да што више дође у додир с народом, са сељаком, радником, да би стао говорити с њима... Тако је радио и на мору с рибарима. Учећи непрестанце напшао је на речи, које је чуо у народу, а нису забележене ни у Вуку ни у академјском речнику“. Из Вуковог и Даничићевог превода Светог писма прикупљао је најлепше народне речи, које су још више долазиле до изражаја у његовим песничким делима. На једном месту је рекао: „Сељаку и раднику благодарим што сам у својим песмама њиховим језиком могао да изразим многе своје мисли и осећања.“

Кафански дим и јалова извитоперавања поезије нису имали никаквог утицаја на велике и праве хрватске песнике, иако је све то било помодно, а донекле и примамљиво. Владимир Назор, већ пре првог светског рата, чувен и слављен као песник слободарских стремљења сматрао је песнике здравим народним бићима, која испред себе носе заставу „казаних и неказаних народних хтења“.

Иван Горан Ковачић, пријатељ Назоров, пред друге светски рат забележио је Назорову мисао о схватању песничтва. „Можда се баш сећао оних давних гостију „Бауерових“ кафана у Загребу и њиховог јаловог „димљења“ у диму од дувана и испаравању алкохолних пића“. „Не ваља ходати по кафанама, по гостионицама и расипати се у јаловим разговорима, у ситним препиркама, тровати се... Видео сам наше највеће писце како раде код куће, неуморно, марљиво, како не губе вријеме, а врло га рационализирају. Када будете у десети неки свој рукопис полако, током година (јер нема књижевности „на брзину“), кад га будете толико дотјерали

и попунили да будете пред собом имали облик готове књиге, видјете, како ћете га носити заљубљено са собом, прегледавати, листати, и тешко се растајати од њега пред штампу.“

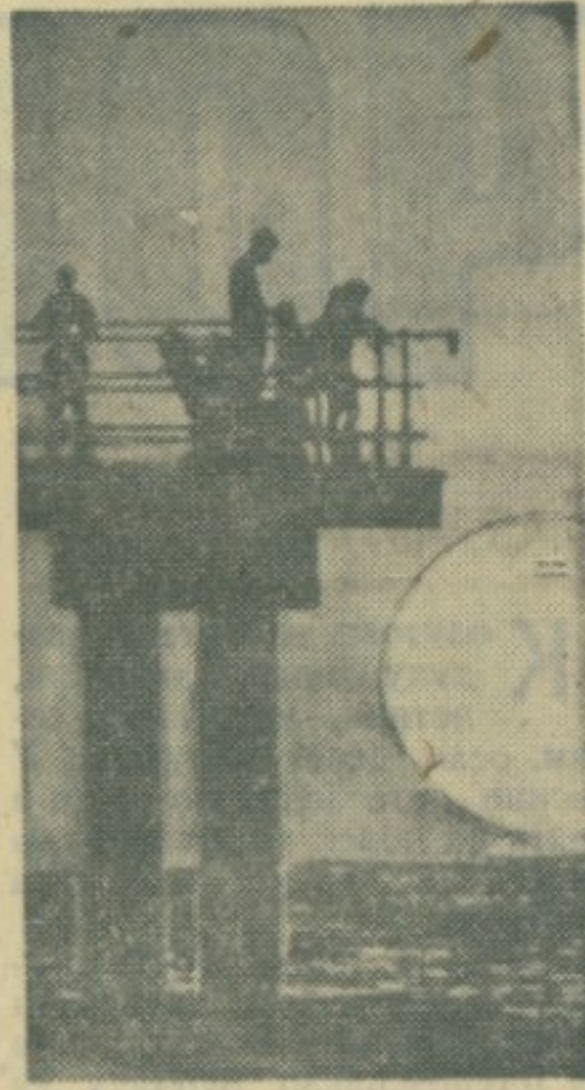
Назоров радни кабинет, по запажању Ивана Горана Ковачића, сушта је уредност: „Треба видјети његове претинце, ладнице, ладнице, књижицу. И сам рукопис већ у концепту: свака је страна исписана савршено уредно чак и онда кад врви исправкама. Сви табаци једнаки, лијепо резани, тачно положени један на други, као и редови његовог доста ситног, оштрог и у исти час облог рукописа...“

Назор је волео не само ред и бистрину у мислима већ и у стварима које су га окружавале. И радна соба Силвије Страхимира Крањчевића била је студозна, срећена. „Ватрењаци“ су галамили да је Назор педант, а он им је одговорио: „Ја сам народни песник, и не могу бити нимало друкчији него што су наши прави народни домаћини у чијим се домовима увијек зна гдје што стоји и гдје је чему ред...“

Готово цело време свог уметничког стварања Назор је трагао за језичким богатством свог народа, за музиком тога језика. И док су многи седели у кафанама, као они песници бесмислених сонета у загребачкој кафани „Бауер“, Назор је пошао сасвим друкчијим путем: прислушкивао је „песму народног говора и црпао богатство речи с његових извора“. Док је служио у Копру, напшао је на једног кажњеника из Дриша у Далмацији, и на улици, кад га је упитао одакле је, овај му рече да је из Сиња. У његовом изговору речи осетио је сву бол само једног гласа — „и“, који је неизмерно тугом одавао дубоко прижељкивање за завичајем.

Само то једно тужно „и“, и слика кажњеника изазвали су у Назору инспирацију да створи једно од његових најлепших новела „Вели Јоже“.

А у исто време у загребачкој кафани код „Бауера“ такмичило се у диму и испијању алкохола ко ће да састави бесмисленији сонет „постављен на главу“ и скрпљен којеккак ове ће послел келнер Фердинанд, уморан од ноћног блења, метлом скупити испод столова, уз лијано певање: „Помети песму метлицом“.

ПЛАМЕНИ ЗАЛАЗАК

Сунце залази у Мексичком заливу и огледа се у мору. Домаћи рибари су навикли на ту слику, али странце просто фасцинира. Необични светлосни рефлекси ужарене лопте настају услед судара хладног и топлог ваздуха Голфске струје.

ТВРДА ГЛАВНИЦА РАЖИ — ЛЕК ЗА ЉУДЕ

Ако обратите пажњу, приметите на понеким класовима ражи израштај црвенкасто-црне боје, већи од једног класића ражи. То је опасна гљивична болест ражи и лако се преноси. Ако се нађе у хлебу, јако је отровна.

Међутим, из ових израсталина добија се скупocen лек за женске болести и породиље. Сем тога из главнице ражи добија се једна маст, од које се под утицајем сунчане светлости добија витамин Д, веома важан за нормалан развој костију, нарочито код деце.

Кафана „Бауер“ у Загребу, око 1910. године била је стетиште младих хрватских песника, талентованих као и оних који су тек саставили по неколико стихова, али су се нашли за заједничким кафанским столом. Томе друштву припадали су поред осталих Тин Ујевић, Љубо Визнер и Јанко Полић-Камов, који је убрзо потом умро као дугачица у једној барселонској болници.

То бoемско друштво третило је и расипало своје способности у дугим ноћним седељкама и у јаловим „естетским препиркама“, про водило у кафани дуге ноћи, у диму цигарета, испијању

црних кава и разног алкохолног пића, које им је палило грла толико да је пред зору излазио само промукли и једва разумљив глас.

Младићи су говорили о поезији и тврдили да је она само вештина „која звучи звучношћу гласова и риме, па да буде обрнута и на главу она опет звони“, измишљали све могуће игре у пи сању стихова и увели чак и такмичење. Тако су настали „кафански сонети“. Један од „песника“ смисли први стих и зада риму; други у року од два минута треба да напише други стих и зада другу риму. Тако су партнери допуњавали строфе и стварали мисаоне и језичке ка-

ламбуре. Прављени су на тај начин и „сонети окренути на главу“, тј. започети од свог краја завршавали су се почетним строфама од четири стиха.

Највеће муке при „песничком стварању“ имао је стари келнер Фердинанд, који је „песницима“ сваког тренутка кидао по један лист из свог блока и услуживао их оловком. Изјутра, кад се кафана затварала, испод столова се налазила плева исписаних листића. Кафански „песмотворци“ су се и живљавали мислећи да тиме пркосе и времену у коме живе и „свим стегама које спутавају поезију“, „окретали сонете на главу“ и у ка-

ГДЕ СЕ ПРВИ ПУТ ПОЧЕЛА ПИТИ КАФА

Има око 40 врста тропског зимзеленог шибца или ниског дрвећа кафа, научно „coffea“ али само три врсте дају кафу. Већином расте као дивља биљка у Африци.

„Coffea arabica“ пореклом је из области Кафа у Етиопији, а сада се највише гаји у Бразилу. Цвет је беле боје, а плод коштунца, слична тре-

шњи (на слици). У трговини се продаје семе, ослобођено меснатог омотача, које се пржи, меље и кува као напитак.

Према арапским изворима, вредност овог пића откриле су — козе. Наиме, у Етиопији су калуђери једног манастира приметили да су козе ноћу узнемирене и не почи-

вају мирно ако су претходног дана брстиле лишће дивље кафе.

Неки старији калуђери су покушали да пред дуга ноћна блења кувају за себе чај од кафеног лишћа. И њима се тада није дремало и били су чили читаве ноћи.

Већ у 15. веку пронађен је у семену ове биљке кофени алкалоид, који у малим количинама појачава осетљивост чула и рад мозга, срца и мишића. Тек двеста година касније семе кафе дрвета је пренето у Европу и његов напитак почео да осваја и њу, пошто је претходно прихваћен по целом Истоку.

НЕКА САМО ЧЕКА

Четири млада Шкотланђанина ручају у једном ресторату. После ручка настаје жестока препирка ко ће да плати рачун. Власник ресторана сав изнервиран каже:

— Отпрчите круг око куће и ко стигне последњи — платиће. Затим је дао знак за полазак и... још и сада чека.

ЗБОГ ПЧЕЛА

Саобраћај на путу између Лиможа и Поатјеа морао је бити прекинут, јер је рој пчела напао и возаче и путнике у колима.

ВРЕДНОСТ ЛЕСКЕ ЈЕ МНОГОСТРУКА

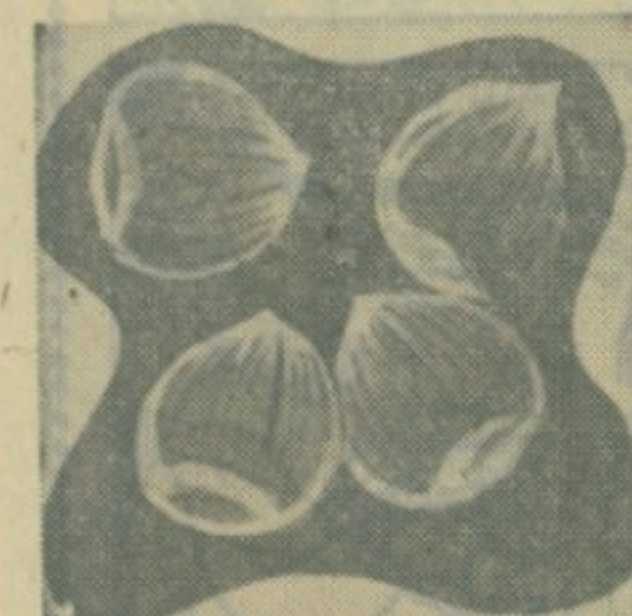
Када једемо лешнике, који су поред ораха најхранљивије наше воће, не помислимо у које се све сврхе оно и његово дрво употребљава.

Дрво леске употребљава се доста у резбарству. Угљем направљеним од лескиног дрвета радо се служе сликари а користан је и за производњу барута.

Лишће леске радо једу козе и овце, док је цвет леске значајна пролећна паша за пчеле.

ИНСЕНТИ КАО УЗОР

Скандинавски истраживачи тачно су испитали материјал који повезује крила инсеката са телом: личи на каучук али је неупоредиво отпорнија. У случају да се произведе таква синтетичка материја техника би располагала средством које у себи сједињује својства гуме, челика и стакла.

Плод леске који садржи у себи преко половину своје тежине уља, употребљава се у индустрији парфема, боја и другог.

ЧОВЕК ЧЕЛИЧНОГ СТОМАКА

Иако има 74 године Ке-нонбол Ричардс дозвољава сваком да га удари у стомак колико год пута жели. Многи су покушавали да га оборе ударцем у стомак али су сами били принуђени да лече своју повређену песницу. Дозвољавао је неколицини морнара да га својим

најјачим ударцима туку по стомаку колико желе али ниједан од њих није издржао више од пет пута. Ударање гредом у стомак коју је држало неколико људи, заморило је пре њих него њега. Сада већ прилично стар човек он је ипак прошле године из-дао следеће обавештење:

— Изазивач 1963. године. Нудим 1.000 долара сваком човеку на свету који ме обори на земљу ударцем у било коју део тела. Свако може ударати колико год пута жели. Боксери, снажни људи и атлетичари имају првенство!

Свестрани ВАНБРУ

ОВАЈ ЧЛАНАК ЈЕ НАПИСАН ПОВОДОМ 300-ГОДИШЊИЦЕ РОЂЕЊА ДОНА ВАНБРУА, ДРАМСКОГ ПИСЦА, ВОЈНИКА, ПОЗОРИШНОГ ПРОДУЦЕНТА И АРХИТЕКТЕ.

Мало се зна о Џону Ванбруу као дечаку, сем да је његов отац, фабрикант шећера, преселио своју породицу у Честер да би се склонио од куге која је тада харала. Касније, у својој 25. години Џон је као официр ухапшен и затворен у Бастији, због путовања по Француској без пасоша. Али добре везе с мајчине стране

списима питао шта је тога комедиограф инспирисало у тако ружном затвору. После пуштања на слободу, постао је официр поморског пука Беркли, у коме је био познат под именом Џон Брук, капетан Ван Брук и коначно капетан Ванбру. У позоришту Друри лејн, приказан је 1696. његов први комад „Поновно падање“. Следеће године, при-

читавог уваженог и цењеног друштва. Чарлс Џејмс Фокс, енглески политичар, напротив, говорио је да писац овом комедијом стиче право назива „готово највећег генија који је икад рођен“.

У данашње време, Ванбруо ве „увреде“ изгледају праве ситнице: његови комади су били огледало обичаја тог времена јер је „он живео у највишем друштву и писао онако како се тамо говорило“.

Ванбру је познавао своју публику, а у прологу „Езоп“ каже да комад вероватно неће изазвати неко нарочито задовољство, пошто у њему нема:

„Ни хероја, ни романтике,
Ни заплета, ни антике,
Ни порока, ни отмица,
Ни сплетака, ни лепотица“.

Па ипак, он је један од најчитанијих и најгледанијих драмских писаца из периода реставрације. Док честе сцене не подгуркивања, прерушавања, лажи, страве и ужаса за марају, ипак добар део оног што вреди остаје. То се могло видети и прошле године када су Џон Брук и његова дружина „мохока“ (лондонски разбојници XVIII века) оживљени на позорици у Лондону у „Изазваној супрузи“.

Популарни комедиограф и архитекта

Многи амбициозни људи били би задовољни када би написали један за другим неколико популарних комада, али то није задовољило и Ванбруа. Још у тридесетим годинама, иако је порекло његовог познавања архитектуре нејасно, он се појављује као ненадмашни архитекта. Мада је био даровит, вредност његовог положаја у друштву поново је јасно доказана: прва наруџбина била је ни ма ње ни више него огромна зграда замка Хауард у Јоркширу, за његовог заштитника лорда Карлаја.

Неколико година касније стиче још већа поруџбина: огромни замак Бленхајм. Ова палата, веома смеле замисли, национални је трибут великом војводи од Марлбороа, а после више од 150 година постала је родна кућа сер Винстона Черчила.

Овакви огромни подухвати изненадили су и огорчили неке његове савременике, што изражено у погрдниим списима др Ејбл Евенза изгледа овако:

„Притисни га земљом сад снажом, силом својом. И он је тебе притиско многим теретом“.

Архитектонска решења која је он остварио остаће најзначајнија међу многостраним његовим успесима. Поред поменутих два ремек-дела архитектуре, мора се додати и Ситон Делавал у Нортамберленду, крило Гриничке болнице, распоред и украси вртова у Стоу и рад на још двадесетак великих грађевина. Неке од његових зграда нестале су али његова идеја је оставила снажан утисак који се може приметити широм Енглеске у виду летњи коваца. Код Ванбруа изгледа да је пространство играло главну улогу.

Па ипак, он је, после огромних палата, себи саградио мало пребивалиште у Вајтхолу које је Џонатан Свифт, писац Гуливерових путовања, увек спреман да нападне неког миљеника виговаца (припадника старе либералне странке), овако исмејао:

„И сад писци Јуре са свих страна
Да дом виде побратима Вана...
А кад тамо, нутро учерице,
Не веће од гушчице учерице...“

Мајстор барокног стила
Ванбру је био мајстор енглеског барокног стила ма-

да је жудео за готским кулама и торњевима, као и зградама у стилу замкова. Насупрот својим савременицима Николасу Хоксмуру и Томасу Арчеру, који су пројектовали неке од најзначајнијих цркава 18. столећа у Лондону, он није тежио црквеној архитектури. Па ипак, надахнута величанственост његовог огромног хола у замку Хауард и Бленхајму, даје утисак сличности са унутрашњошћу катедрале св. Павла.

Ванбру се прочуо по својим оригиналним архитектонским остварењима. Његов рад је можда утицао на цртеже Пиранезија или Ђузепе Галија да Бибијена, италијанских мајстора-цртача 18. столећа. Али човек који стоји иза Ванбруа у огледалу историје зове се Хоксмур: он је заједно са њим радио на многобројним крупним пројектима и, можда, у основи био бољи архитекта. За Хоксмуров пројект огромног маузолеја у замку Хауард речено је да је „најранији пример дубоке раскоши која није повезана са црквеним зградама“.

Ванбру се оженио кћерком пуковника Јарбруа из Хезлингтонхола у Јоркширу. Када је пожелело да са својом супругом разгледа довршену палату Бленхајм, коју је сам пројектовао, војвођиња од Марлбороа није дозволила. Професор Бонани Добри описао је овај гест као „чувен пример ненаклоности према заслужним личностима“.

Ванбру иначе није имао много упорних непријатеља. Чак му је и мрзовољни Свифт на крају признао да је човек веома духовит и частан. Крећући се у високом друштву, Ванбру је, несумњиво, имао одличне везе и, неоспорно, ваљано их користио јер је умео да буде врло присан.

НА ДАН 15. ЈУНА 1866. ГОДИНЕ ХАВАЈЦИ СУ ИЗВУКЛИ ИЗ ЧАМЦА 15 ЖИВИХ ЉУДИ-СКЕЛЕТА КОЈИ СУ ПЛОВИЛИ МОРЕМ 43 ДАНА БЕЗ ХРАНЕ И ВОДЕ

43 ДАНА НА МОРУ БЕЗ ВОДЕ И ХРАНЕ

Брод „Корнет“ који је пловидо Пасификом изненада се запалио тако да се посада једва успела да се спасе немајући времена да понесе храну и воду са собом. Тридесет девет чланова посаде стало је у три мала чамца. Није било ниодакле ни каквих изгледа за спас. Тек после 43 дана најстрашнијих патњи Хавајци су 15. јуна 1866. године извукли из малог чамца 15 живих скелета. Кад су мало дошли к себи морнари су испричали шта се догодило. За све време били су немилосрдно изложени јаком зрацима sunца и пљусковима кише. Јели су оно што су сами уловили, а то је биле

више него оскудно тако да су више дана остајали без иједног залогаја. Пили су кишицу хватајући је у шагорско крило које су случајно имали са собом. Спасли су се само захваљујући капетану који је знао да се оријентише ка најближем острву. Али требало је да преваде више од 5.500 километара до Хаваја. Морнари из остала два чамца нестали су и о њима се никад ништа није сазнало. О овој трагедији први је писао један амерички писац коме је то било прво иступање у јавност — а који је касније постао славан широм света — Марк Твен.

1.200 километара за 4 дана на коњу

Овај рекорд који сигурно никад нико неће погинути постигнути је у септембру 1846. године. Око 600 мексичких војника напало је у Лос Анџелосу један амерички гарнизон са свега 27 морнара. Мада су се ови заборавили кадрирати и јуначки борили знали су да без помоћи споља неће ништа учинити. Међу морнарима је био и један човек који се ту случајно нашао: Џон Браун стар 47 година али познати јахач, пореклом из Шведске. У таквој ситуацији он је пристао да за 500 долара одјаше до америчког гарнизона у Сан Франциску и позове помоћ. Тај његов пут остао је у историји Америке као један од најтежих и најсмелијих подухвата.

Када је пао мрак Браун је у пуном галопу пројуррио кроз мексичке редеве. Док су се војници снашли и почели да пуцају он је већ умакао. Мексиканци су у потеру за њим послали двадесет најбржих коњаника. Изненада, Браунов коњ је стао као укопан тако да Браун за мало није прелетео преко његове главе: пред њим је била провалија широка најмање четири метра. Браун је неколико пута покушавао да натера коња да је прескочи јер је топот показивао да се Мексиканци нагло приближавају. Одјекнуло је неколико пуцњева. Коњ је задрхтао и полетео као избачен из топа: прескочио је провалију. Јурећи пуним галопом још два-

три километра коњ се спотакao и посустао, пао на земљу, и угнуо услед крварења из ране коју су му задали мексички војници.

Брауну није ништа друго остало него да стави седло на леђа и потражи коња на најближем ранчу — удаљеном око 50 километара. Опасност од гонилаца није му дозвољавала да иде полако него је цео тај пут прешао у касу! На ранчу је успео да добије коња и да се мало поврати. Али баш у тренутку када је пошао на један излаз ранча на други су улазили војници. Трка је настављена све до Сан Франциска. За то време Браун је променио 18 коња и готово сви су пали под њим од исцрпљености. Када је најзад превалио преко 800 километара до Сан Франциска сазнао је да се флота налази у једној луци, неких 350 километара удаљеној од града. Требало је ићи тамо. Браун је пристао да одјаше за 200 долара.

Преваливши укупно око 1200 километара стигао је на време да обавести флоту и да она спасе гарнизон у Лос Анџелосу. Четири дана и четири ноћи спавао је и јео врло мало или нимало. Али када је требало да наплати 700 долара настао је проблем: Морнарица није имала новца и упутила га је влади у Вашингтону. Тамо је сазнао да они о томе не знају ништа и саветовали су му да тражи наплату од онога за чији је рачун радио. Тако напорно јахање оставило је трага: Браун је једва преживео запаљење плућа. Касније је патио од реуматизма док није умро 1859. године у беди, не дочекавши да прими својих 700 долара тако тешко зарађених.

помогле су му да се спасе. Тиме је означен и почетак његовог познатства са личностима чија му је утицајност помогла да постави основе својих даљих успеха у животу.

Млади Ванбру је већ тада био тако важна личност да је понуђена замена за једног француског шпијуна затвореног у Њугејту у Енглеској. Пошто предлог није прихваћен, Луј XIV се лично заузео да се побољшају услови под којима је Ванбру докле живео у Бастији.

У затвору је читао француске драмске писце а и сам писао. Волтер се у својим

казује се „Езоп“ и „Изазвана супруга“, за којима долази још неколико комедија, као и дела других писаца која је прерадио.

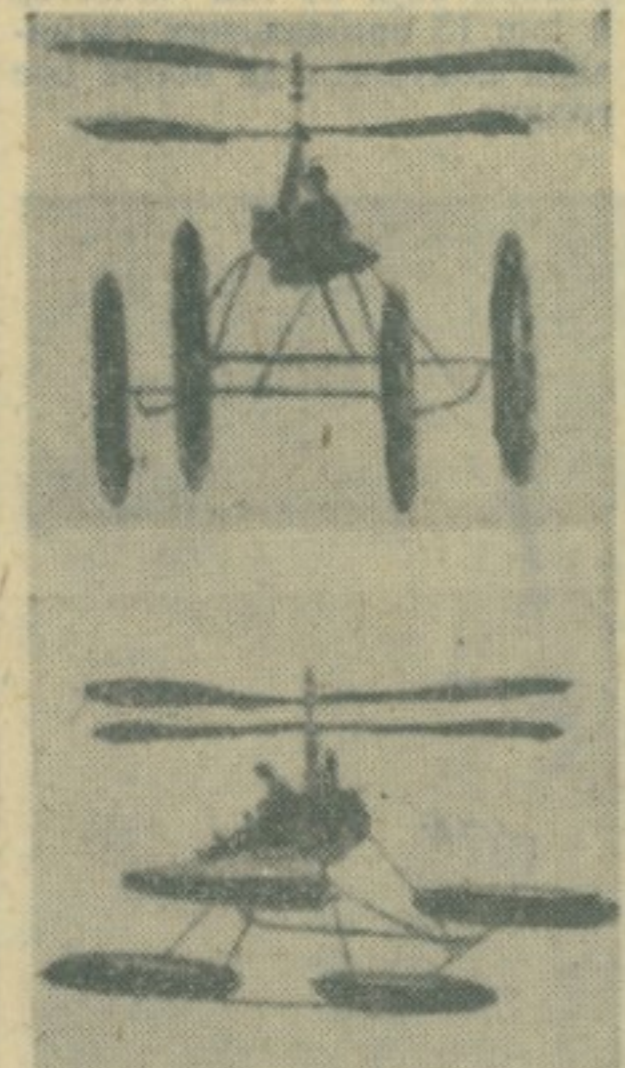
Комедије су одмах постале популарне због духовитости, но њихов писац убрзо због овога долази у сукоб са црквом, углавном због наводног скрнављења и неморалности. Церери Колије, савремени теолог, грмео је против Ванбруа у једном свом претећем чланку, на који је он одговорио духовитим и смелим памфлетом. Др Блер, такође теолог, тврдио је да „Изазвана супруга“ због непристојности треба да „буде одбачена од

АВИОН НА ШТУЛАМА

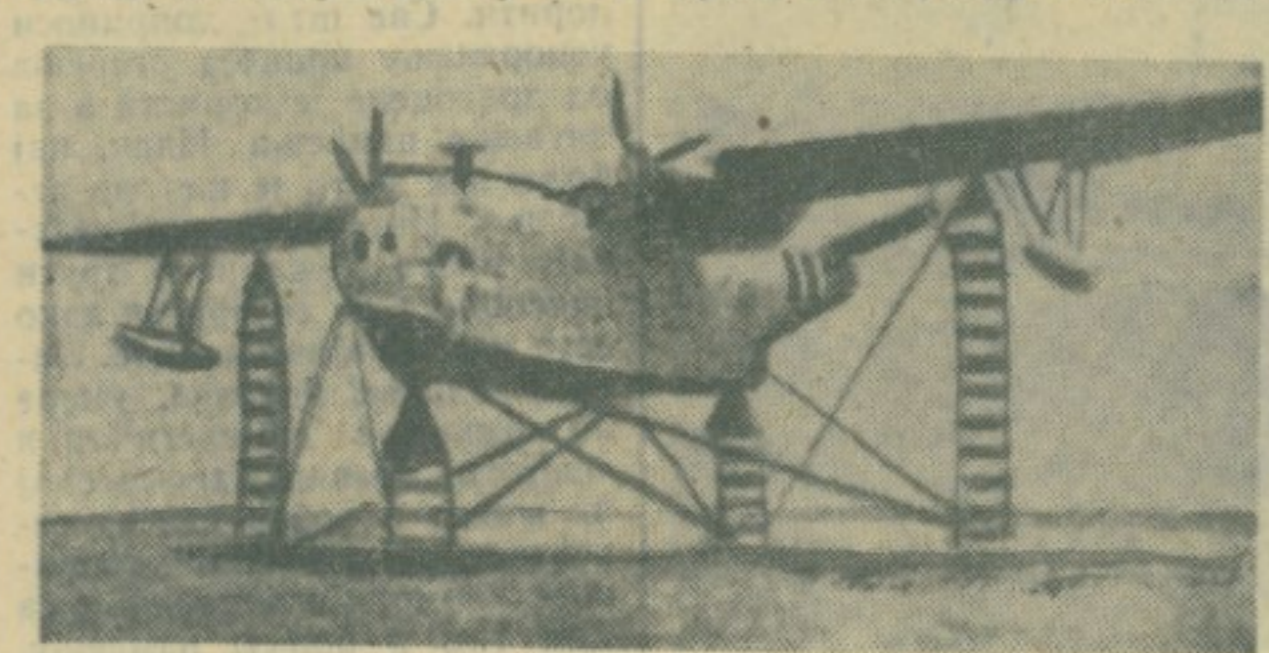
Погледајте приложене фотографије. Зар вам се не чини кад да се авион „полео“ на штупале?

То је у ствари амерички хидроавион на вертикалним пловцима. Пречник пловца износи 1,5 метар, а висина 7,5 (испод трупа) и 12 метара (испод крила). Авион са оваквим пловцима готово се не љуба на води чак ни кад су таласи од 1,5 метар, док се истовремено други хидроавион на истим таласима али на обичним пловцима страховито љуба.

За спуштање хеликоптера на отвореном мору вршени су опити са пловцима који могу да мењају положај. Помоћу нарочите ручице пловци се за пет секунди окрену у вертикалан положај. Када су плов-

ци у том, вертикалном, положају хеликоптер може да се креће и по узбуркавом мору.

ТОМАС ЕДИСОН

— 1 —

Један од највећих проналазача у историји, Томас Алва Едисон је патентирао више од хиљаду сто проналазака у току 60 година рада. Својим патентима променио је живот милиона људи. Безмало пустињак, повучен и неуморан, он је и дану и ноћу радио на својим изумима којима је побољшавао услове живота.

— 2 —

Рођен 11. фебруара 1847. године Томас је био најмлађи од седморо деце породице Едисон. Иако је његов отац добро стајао, добио је само три месеца формалног школовања: мајка је морала да га испише јер су му е деца подсмевала због безброј питања која је непрекидно постављао. Отада је она, иначе и сама учитељица, преузела на себе дужност да га поучава.

— 3 —

Као што је било уобичајено у оно време, запослио се у 12 година: постао је разносач новина у возу који је пролазио близу његове куће у Мичигену. Убрзо је себи направио малу лабораторију за експерименте у једном теретном вагону и почео да се бави разним опитима. Опремно је и скромно штампарију где је штампао мали лист који је делио свим путницима.

— 4 —

Касније је Едисон почео да продаје свој лист и на станицама дуж пруге у Мичигену. Једног дана у Маут Клеменсу приметно је како одгурнути вагон лети пругом право на синчиња службеника железничке станице. Појурио је и зграбио дете које је скакутало по праговима. Из захвалности отац га је научио да се служи телеграфом.

(Наставиће се)

САСТАВЉАЊЕ ПРОГРАМА

Композитор Банкарло Меноти замолио је прошле године хуђиву примадону Марију Калас да пева у Сполету на „Фестивалу два света“. Предлог јој се допао. Обећала је да ће певати и да га то неће пуно коштати а објаснила му је и зашто.

Прво, неће му требати неки знаменит тенор јер ће људи доћи да чују њу и сасвим ће им бити свеједно ко ће певати мушку партију.

Друго, за декор неће морати пуно да изда јер би изглед позорнице само одвраћао пажњу од њеног гласа.

И на крају, нема потребе ни за неким чувеним диригентом. Довољно је да уме да одржава целину а једна права уметница сигурно зна кад треба да наступи.

Меноти је једва успео да

НАЈНОВИЈИ СНИМАК МАРИЈЕ КАЛАС КАО ТОСКЕ.

примети да је ангажовао чувеног Лукина Висконтија. Марија се сагласила да је то одличан избор и додала:

— Он је првокласан. Само једно му недостаје.
— А шта то?
— Скромност!

ШТА СВЕ ШКОДИ ПАМЋЕЊУ?

ПАМЋЕЊЕ, ХЕМИЈСКА ПОЈАВА

Шведски лекар Холгер Хиден који се већ више од једне деценије бави проучавањем појава памћења извршио је 1961. једно значајно откриће. Зечеви је излагао надражајима буке и посматрао њихов нервни систем. На тај начин је открио извесне промене у рибонуклеинској киселини која представља основу хелија и базу од које се граде нови протеини. С обзиром да су протеини молекули који контролишу електричну активност хелија, то се промена ма рибонуклеинске киселине могу објаснити многи мождани процеси а посебно процес памћења.

Нови експерименти извршени на Мичигенском универзитету са ситним животињама потврђују Хиденове претпоставке. Пресечене на два дела и загурене у раствор који уништава рибонуклеинске молекуле животињичке бубе и памћење. Али, ако се те исте животињичке исцедкају и даду као кашаста храна другим животињинама њихово

памћење се знатно појачава: као да оне са рибонуклеинском киселином својих сали меника усвајају и њихово памћење. Откриће доктора Хидена се данас сматра повереним и доктор Лерој Аугенстин са универзитета у Мичигену сматра да контролисано преображавање молекула протеина може да послужи механизму памћења. Амерички истраживач Реј Џон мисли да се памћење састоји из два дела: први је процес електричног учвршћења који траје пола сата до сат а затим настаје трајна фаза биохемијских промена које прате тај процес.

Памћење зависи на првом месту од стабилности нервних центара. Све што погађа њихову постојаност шкоди памћењу. Особе које нема тешка болест приморана да повремено узимају морфијум готово увек имају и умањено памћење. Слично дејство имају и лекови за успаљивање те се на њих не треба навикавати.

Узимање алкохола увек по

влачи оштећење извесних нервних центара па према томе и памћења. Велики алкохолничари, ако доживе старост, постају амнезичари. Исти је случај и са великим пушачима. Особе које пале једну цигарету другом ретко имају добро памћење. Експерименти са излагањем мишева дејству дувана показали су да ове животиње теже памте пређени пут кроз један лавиринт после, него пре дејства дувана.

Често се мисли да кафа и чај који имају привремено повољно дејство користе памћењу. У ствари, дужом употребом они оштећују ту способност наше интелигенције. Још су опасније „чудотворне дроге“, амфетамини, које су се појавиле пре 20 година и које студенти радо узимају. На испиту оне могу да подстакну памћење, али доњије неминуовно доводе до разарања можданих хелија.

Квалитет памћења не зависи само од нервних центара већ и од здравственог стања целог организма. Према томе, памћењу шкоди све што ремети општу животну и биошку равнотежу: премор, узнемирење, тежки и преобилни оброци, недвољан сан, јака узбуђења, недвољно кретање.

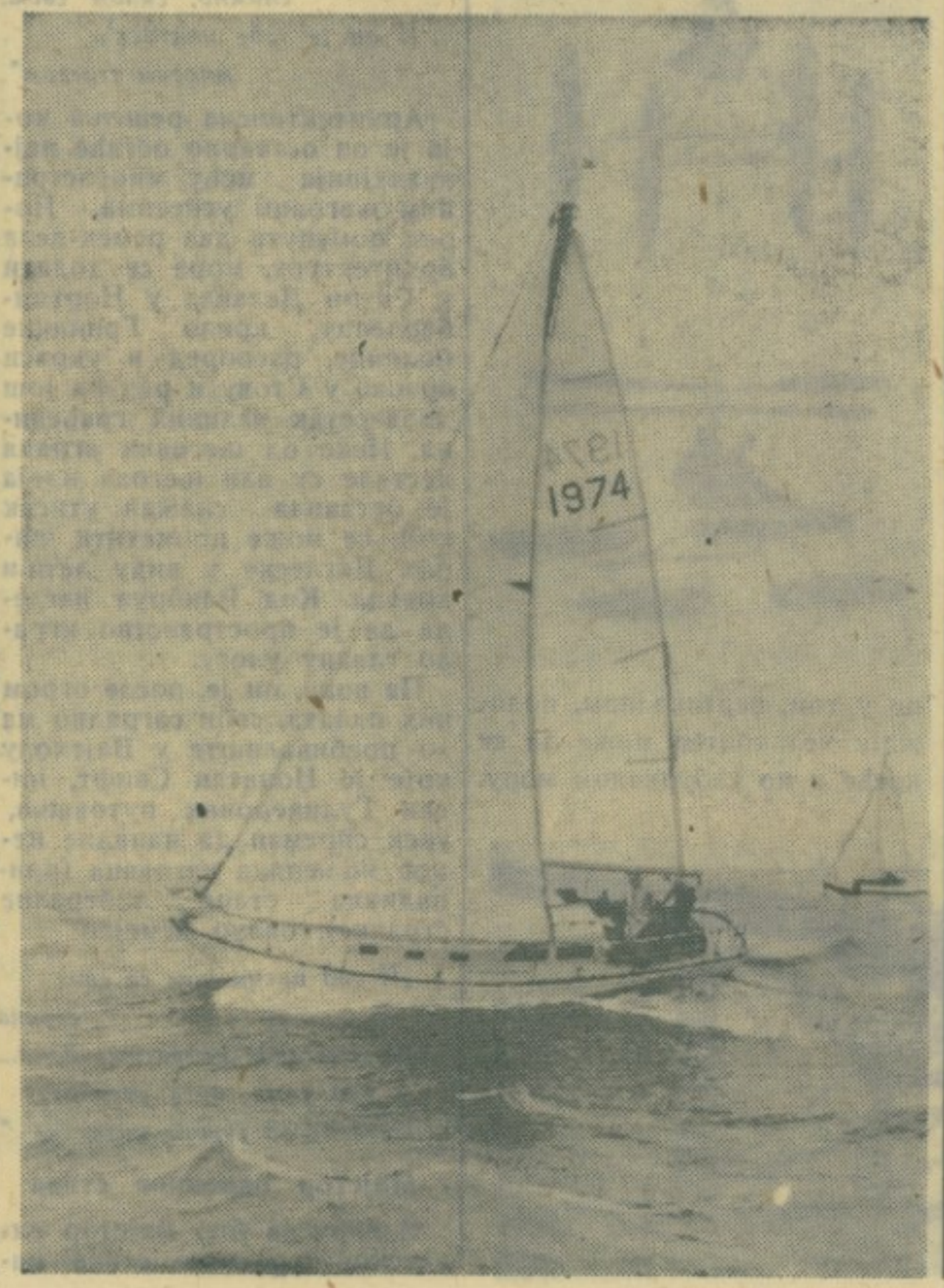
Извесно време пошто је открио везу између памћења и рибонуклеинске киселине нервних хелија доктор Хиден је пронашао и дрогу која је у стању да мења однос рибонуклеинске киселине у хелијама па према томе и да развија памћење. Та супстанца се зове трицијаноминалорфен и представља снажно средство за стимулисање мождане активности. Само, дејство је тако јако да до сада није још употребљена.

Међутим, поред ове неиститане хемијске појаве и извесни опробани лекови који могу имати извесног утицаја на побољшање памћења. Има и хране која томе помаже: гљиве, мозак, рибе, сачино, спанаћ, целер, бадем и лешник.

Са старашћу памћење неминуовно слаби. Тај процес се не може спречити нити зауставити. Међутим, може се успорити. Све што доприноси успоравању процеса старења од драгоцене је користи и за очување памћења. Ипак, најбољи лек за то је његово вежбање. Интелектуалци сачувају много дуже него други способност да се брзо и лако сете и да трајно запамте. Лака и здрава исхрана, умерено бављење гимнастиком и спортом, уравнотежен осећај за живот и добар сан — такође су чиниоци који доприносе хармонији здравља а са мим тим и бољем памћењу.

То му је донело многе честитке из земље и читавог света. Време које је Чичестер постигао 1962. године важи као рекорд за прелазење Атлантског океана једрицом

са једним чланом посаде — од истока на запад. То је рекорд који ће сам Чичестер постићи још 13 пријављених такмичара покушати да оборе ове године.

СОЛО ЈЕДРЕЊЕ

Из Плимута је ових дана кренула за Њујорк регата од 14 малих једрилица са по једним чланом посаде.

Прва прекоокеанска трка једрилица, коју су организовали једриличари у својој регији, одржана је 1891. године између два Американаца — Вилијама Ендрјуса и Си Лорора. Ендрјус је са својим братом Ејсом успео 1878. године да пређе Атлантски океан, од Бостона до Корнвола, у „Наутилиусу“ од свега око 6 метара. Поново се отиснуо 1891. у још мањем чамцу, „Мермејд“, дугачком свега 4,5 м, а Лолор је одлучио да за ову трку узме свој чамец „Сисерпент“ исте дужине. Лолор је стигао из Бостона у Корнвол за 45 дана. Ендрјус је прошао рђаво: на три четвртине пута ухватило га је страховито невреме па је морао са свог чамца да пређе на мали пароброд. Хамфри Бартон познати морепловац и ауторитет за једрење са једним чланом посаде годинама је радио на прикупљању појединости о прелазењу Атлантског океана једрицом, и све изнео у својој књизи „Атлантске авантуре“.

Американац капетан Хауард Блекберн упутно је 1901. позив свим једриличарима у свету која оже да се тркају у једрилицама са једним чланом посаде од Седињених Америчких Држава до Пор-

тугалије. Од последица смрзавања приликом рибарења у малом рибарском чамцу — по ветру и мразу на Гренд Бенку изгубио је све прсте на рукама. Али ово га није обесхрабрило нити одвојило од мора. Његово родно место је Глостер у Масачусетсу, а 1899. године је одлучио да посети енглески Глостер. Отпловио је тамо без посаде, у својој шалупи „Грејт Вестерн“ од 6 м. Тек по повратку са овог пута, позвао је на трку преко Атлантика. Трка се није одржала, јер нико није прихватио позив. Ипак правила предложена за ту трку интересантна су због сличности са правилима трке која је одржана 59 година касније — 1960. Основно је било да се једрилице крећу само на ветар или веслањем јединог члана посаде, ма како иначе биле опремљене.

Иницијатор трке једрилица 1960. године потпуковник Х. Г. Хејзлер предвидео је да се овакве трке одржавају сваке четири године. Према томе, ове године треба да се одржи друга трка преко Атлантика. Хејзлер је поднео свој предлог Удружењу Слокум 1956. године, које је основано у знак сећања на јуначке подвиге капетана Џошуе Слокума, првог човека који је обišао свет у чамцу без посаде. Удружење Слокум се сложило са организовањем прекоокеанске трке једрилицама.

Прописана су и правила, и она су чак и штампана, али су тада настале тешкоће јер се извесан број једриличара није слагао. Хејзлер је, међутим, нашао значајног савезника у Френсису Чичестеру, који је сасвим озбиљно предложио да ако нико не жели да се организује таква трка, он и Хејзлер ће се сами тркати уз опкладу од 2,5 шилинга. Краљевски Вестерн једриличарски клуб из Плимута, пристао је да организује трку једрилица с једним чланом посаде преко Атлантика, а лист Обсервер је понудио и награду за победника. Удружење Слокум се сложило да приреди дочек на циљу у Њујорку.

Четири једрилице су 11. јуна 1960. године прешле стартну црту у Плимуту и кренуле на трку до брода-светионика Амброз у Њујорку. Пријављено је 5 такмичара, али Француз Жак Лакомб није стартовао са осталима: кренуо је 5 дана касније. Трку је добио Чичестер који је стигао у Њујорк за 40 дана. Хејзлер је био други (48), др Дејвид Луис трећи (54), Хауел четврти (55) и Лакомб пети (69).

Маја 1962. Френсис Чичестер је кренуо потпуно сам из Плимута са жељом да обори свој сопствени рекорд Једрицом „Шипс Мот III“ у којој се такмичи и ове године, стигао је у Њујорк за 33 дана, 15 часова и 7 минута.

МОЈ ЖИВОТ БРЗИНОМ ОД 300 КИЛОМЕТРА НА САТ...

Још у детињству Енцо Ферари је желео да постане оперски певач или победник на тркачким стазама. Имао је десет година када га је 1908. године отац, који је био ковач, одвео на прву аутомобилску трку у Болоњи. Победник Назаро јурио је просечно 108 километара на сат. Судбина Енца Ферарија је била тада одлучена: шкрипа аутомобилских кочица и урлик мотора постали су песма његовог живота.

Један од светских конструктора тркачких аутомобила Енцо Ферари који је у младости такође био тркачки ас, говори о највећим именима аутомобилизма. Сарађивао је са Аскарријем оцем и синим, Нуволаријем, Кампаријем, Вимијом, Фанђом, Стирлингм Мосом.

године, од 1930. до 1939. године и најзад послератне.

Из прве групе најславнији су били Антонио Аскарри и Ђузепе Кампари. Када је Ферари 1920. године упознао Аскаррија овај је већ био светска марка и толико супериоран да су га сви звали „маестро“. Нико није тако савлађивао кривине као он. Сваког дана померао је границу могућности као и границу издржљивости гума. Његова неустрасивост је била невероватна: приликом трке Гран при Италије у Монци 1924. године, директор трка застрашен његовим вратоломијама био је принуђен да преко гласноговорника каже:

— Ако Аскарри настави да улази у кривине на тако опасан начин, бићу принуђен да прекинем трку!

Следеће године Аскарри је погинуо у Монтерију, јер је хтео да докаже да у једној кривини може извући још више од максимума. Наследно га је син Алберто.

Кампари је вероватно најскромнији и најстидљивији ас свих времена. После победе у трци Гран при Француске 1928. године требало је да прими трофеј. Збуњен, Кампари није умео да проговори ни реч. Погинуо је 1933. године на аутодрому Монца у такмичењу са једним исто тако великим асом волана Борцакинијем.

Увек мрк и ироничан човек, Нуволари је постављао рекорде на свим стазама и многи 20 и више година нису превазиђени. Какав је он био возач најбоље илустрирате ова анегдота: за трку Тарга Флорио на Сицилији 1932. године затражио је од Ферарија једног меха-

МАНУЕЛО ФАНЂО

ничара исто тако ситног и лаког као што је сам. Пре почетка трке Нуволари је механичарском шегрту из Модене објаснио шта треба да ради:

— Кад год будем сувше брао улетео у неку кривину викнућу из све снаге а ти се шћућури испод табле са инструментима да би се заштитио ако се кола преврну.

По повратку из Палерма Ферари је упитао механичара како се провео на тркама.

— Ништа нисам видео — рекао је овај. — Нуволари је почео да урла у првој кривини и није престао све до последње. Читаво време сам провео шћућурећи у дну кола.

Врхунац мајсторства постигао је у кривинама. Што је било више кривина његови резултати су били бољи. Сви возачи или скоро сви, инстинктивно теже да успеју приликом уласка у кривину. Нуволари је једини који је у свакој кривини држао ногу на педали за гас до даске и улазио пре свих осталих. Захваљујући својој изванредној техници, користећи погонску снагу задњих точкова, изводио је спретне фигуре клизања које су са из кривине избацивале увек тачно на правац листе. Гуме су тридесетих година пумпане под много већим притиском него данас. Касније зато ни сам Нуволари није успевао да тако изводи сво-

је чувено клизање мада је у кривинама остао ненадмашан.

Са Нуволаријем се донекле могао поредити Стирлинг Мос, а највећи његови супарници били су Варзи и Мол. Варзи га је у погледу хладноће стила можда чак и превазилазио, али није имао његове живце. Мол је погинуо у Пескари 1934. године у тренутку када је пристижао Хенов Мерцедес.

Жан Пјер Вимиј је један од највећих француских и можда светских возача али је утрошио много времена у славим француским колима. Погинуо је на једној кривини у Јужној Америци.

Међу пилотима треће генерације нарочито се истицао Алберт Аскарри. Имао је гвоздену вољу и методично се усавршавао. Први се он бавио атлетиком као припремом за трке. Главни недостатак му је био што је увек од самог почетка хтео да заузме чело трке. Ако би успео било је немогућно прстићи га. Али, ако се нашао на другом месту, његова борбеност је слабила.

Од првог до последњег метра стазе Фанђо се борио без обзира на свој положај у трци, околности, тешкоће. Зато је вероватно најславнији тркач али је исто тако и човек најтеже нарави. Када се после пет освојених светских првенстава повукао са стазе објавио је мемоаре у којима је за све своје неуспехе оптуживао фирму за коју је возио, менаџере, кола, механичаре. Фанђо је често ишао неурологу који је његово стање квалификовао као „реактивну неурозу“ и „стање интензивне брижливости“. Био је без мере сујетан и никада није хтео признати да је неко бољи од њега.

Само Стирлинг Мос може као комплетна личност, неустрасиви борац и беспрекоран техничар војње, да се упореди са Нуволаријем. Његова сигурност у свакој прилици, мајсторство савлађивања кривина, и прецизна техника тешко се могу наћи сједињени у једној личности.

ВРЕМЕЛЛОВ ПО РОМАНУ Х. Ц. ВЕЛСА

ЛУТАО САМ УНАКОЛО... ЧУДНО ДА ЈОШ И САД ПОСТОЈЕ БУНАРИ!

ЕЛОИ СУ ИШЧЕЗЛИ ПРЕ НОШТО ЈЕ ПАО МРАК... ТРЕБА ДА НАЂЕМ МЕСТО ГДЕ ГДЕ ОТАВАТИ!

ПРОНАШАО САМ ЛИВАДУ НА КОЈОЈ САМ АТЕРИРАО... САД МИ ИЗГЛЕДА ДРУГАЦИЈА! НЕШТО НЕ ДОСТАЈЕ...

МОЈ ВРЕМЕЛЛОВ! НЕСТАО ЈЕ!

ПОТРЧАО САМ КАО ХУД ПРЕМА МЕСТУ ГДЕ САМ ГА ОСТАВИО.

ИЗБЕЗУМЉЕНО САМ ПРЕТРАЖИВАО ЦЕЛУНОБЕ... КАКО СУ МОГЛИ ДА ЈЕ ОДНЕСУ? ТАКО СУ НЕЖАКИ И НЕЖНИ!

ЗАР ДА ЗАВЕК ОСТАНЕМ ТУ, У ОВОМ МЕНИ ПОТПУНО СТРАНОМ СВЕТУ И ВРЕМЕНУ?

ПЛАКАО САМ ОД ОЧАЈАЊА...

А ОНДА САМ ИШЧЕЗЛИЈЕН ЗАВЕК...

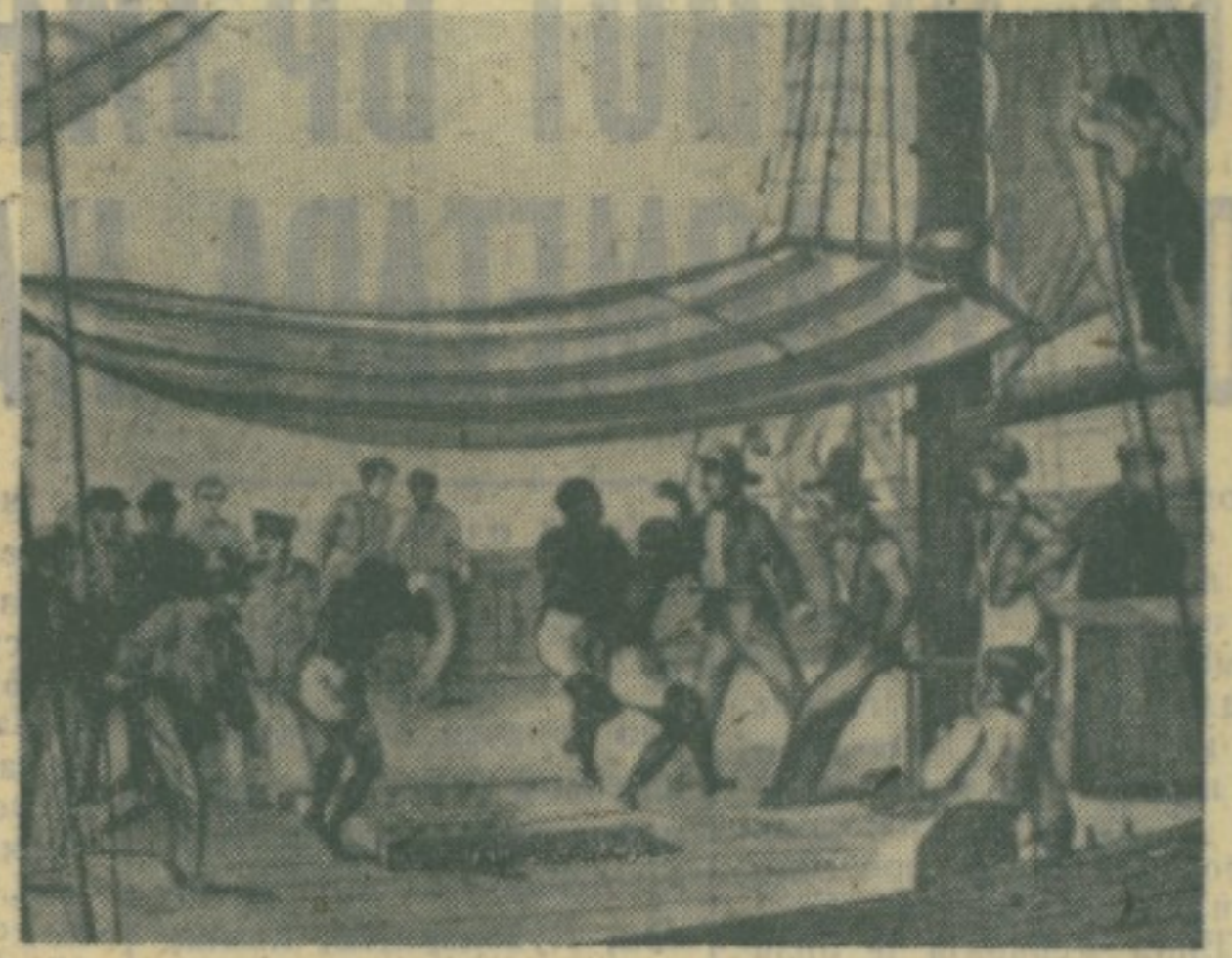
КАКО СУ ХВАТАНИ И ПРОДАВАНИ РОБОВИ

ПИЈАЦА РОБЉА У РИО ДЕ ЖАНЕИРУ

ЦРНАЧКИ РОБ КАО „КОМАД ЗА ИНДИЈУ“ ВРЕДНО ЈЕ ДВЕ ПУШКЕ, ПЕТ ВРЕЊИЦА БАРУТА И ДВЕ ВОЦЕ РАКИЈЕ. ДО ПОЧЕТКА XIX ВЕКА ТРАНСПОРТОВАНО ЈЕ ИЗ АФРИКЕ ЗА НОВИ СВЕТ 40 МИЛИОНА РОБОВА. У ТОКУ ПУТОВАЊА УМИРАЛА ИХ ЈЕ ЈЕДНА ДЕСЕТИНА

припремљени за продају. За једног роба су обично добијале две пушке, пет до шест врећица барута, две боце ракије, два чачина олова и 12 ножева. Пре укрцавања робови су обележавани гвожђем и бријани до главе. На бродовима су по два роба окована у ланце, најнепошљивнији су бацани у утробу брода а жене и деца су смештани у задњи део брода. Храна: каша од пиринча са сувим поврћем и нешто усвојене рибе, дељена је на казану у десет сати пре и четри сата по подне. Да би се

ИГРА РОБОВА НА БРОДУ

спречиле побуне оркестри су трајно свирали а робови још је више векова. До почетка XIX века из Африке у Америку превезено је 40 милиона робова. Само у току 1781. године Нови свет је добио 100.000 робова. Бернарден је аране пуњене мешавином топовског праха, лимуновог сока и саламуре. У току једне побуне недалеко од обале Гвинее погинуло је 230 робова. Епидемије су такође биле честе а смртност је износила 10 до 20 одсто али се и поред тога ова трговина богато исплаћивала. „Роба се неколико дана излагала: загладани су им зуби, натеривани су да трче, да носе огромне терете и приказују своју снагу. За то време је празан брод дезинфикован и њега су товарени терети зачина, ваниле, шећера, индига, памука и кафе. Овакав начин трговине трајно је свирали а робови још је више векова. До почетка XIX века из Африке у Америку превезено је 40 милиона робова. Само у току 1781. године Нови свет је добио 100.000 робова. Бернарден је аране пуњене мешавином топовског праха, лимуновог сока и саламуре. У току једне побуне недалеко од обале Гвинее погинуло је 230 робова. Епидемије су такође биле честе а смртност је износила 10 до 20 одсто али се и поред тога ова трговина богато исплаћивала. Први међународни уговор против трговине робљем био је у Рио де Жанеиру 1814. бечки из 1815. и веронски којим се од 1822. године предвиђа чак гоњење прекршитеља. Упркос томе кријумчари су у току прошлог века извозили у Бразил још по 100.000 робова годишње а на Куби их је 1874. године било још 369.000. Португалија се одрекла трговине робљем тек 1874. а Бразил је укинуо робство 1887. године.

Робство које се појавило са првим облицима цивилизованог друштва државе одржало се кроз цео средњи век. Штавише, најоштрији вид добило је почетком петнаестог века и било познато као трговина „абоновим дрветом“. Европљани су тада видели да црнци представљају одличну радну снагу па су их хватали у Африци, извозили, у почетку, у ближе поседе а затим масовно, милионима, у Нови свет.

Још 1415. године муслимани који су се склонили у Португалију продавали су у робове. У то време Португалија су истаживали западну обалу Африке. Морепловац Антонио Гонзалес који је у току 1441. опловио Бели рт (Западна Африка), похватао је преко стотину урођеника и поклонио их своје инфанту.

После три године један брод из Порт Лагоса довео је у Шпанију 235 робова а морепловац Де Косто је 1465. причао да је на једном острву јужно од Белог рта видео резерват са 700 до 800 робова који су нубени на продају.

Потреба за радном снагом се прво појавила на Карибским острвима у чим је рудницама умирао огроман број шпанских радника и Индијанаца од исцрпљености, глади и болести. Шпанци су у то време имали монопол у трговини са Америком. Карло V је 1517. дозволио трговину робљем. Севиља је ускоро добила пијаци робова а у Лисабону их је 1539. продато 12 хиљада.

Ускоро је шпанска флота постала мала за трговину робљем. Због тога је Холандија овлашћена да годишње транс портuje 4.000 „комада“. Без обзира на пол, тражило се да сваки роб буде снажан, здрав, да није млађи од 14 нити старији од 30 година. Три мала црнца или црнкиње вредели су колико два одрасла роба. Реч „комрад“ је сачувана због тога што су у почетку робови размењивани за трубе ткањина које су називане комадима. Од 1595—1600 превезено је у Америку око 25.000 робова.

Почетком седамнаестог века Шпанија је продала Португалији право превоза робова за девет година, под условом да годишње увезе у Америку 4.250 њих и да за то плати 160.000 дуката. Затим је то право проширено и на Холандију. Крајем XVII века португалска гвинејска компа-

нија је увозила у Америку 30 хиљада црнца годишње.

Већ 1701. је Шпанија склопила нов уговор о превозу робова са Француском која се обавезала да ће из Африке превозити у Америку 4.000 робова годишње и плаћати за то 33 сена (врста новца) по глави. За десет година Краљевска компанија Луја XIV је извезла у Америку 60.000 робова. После утрехтског мира 1713. године Енглеска је преузела место Француске: обавезала се да ће извести из Африке у Америку 144.000 робова плаћајући за сваког 100 ливри.

Трговина робљем у то време била је регулисана такозваним Црначким законом. По том пропису гувернери су се морали побринути да робови буду крштени чим се купе. Газда је сваке године био обавезан да им обезбеди два пара платненог одела и да им даје два тунца брашна маниоке и две ливре усвојеног говећег меса дневно. Црнцима су смели да се окупљају, да носе оружје а женидба им је била дозвољена само ако им дозволи газда. Деца рођена у таквом браку припадала су робовласнику. За недисциплину робови су били бичевани и бележени усјајним гвожђем, а одбеглом робу сечене су уши. Ако би се ово поновило губио је ногу испод колена а приликом трећег покушаја кажњаван је смрћу.

За два до три месеца брод је стизао до афричких територија подесних за „лов на црнце“. Затим је требало три до четири месеца док се похвати или откупи довољан број за транспорт. Бродови су у почетку имали 120 до 150 а касније 300 до 350 тона. Морнаре је било тешко наћи јер су се робови често бунили, а и доста њих је у току пловидбе умирало.

На бродове је укрцавано 80 до 120.000 литара воде, штофова, стакларније, ђинђува, оружја, ланца и грађе за подизање барака за робове на палуби. Робови су хватани или куповани дуж 3.500 километара западне афричке обале. Најчешће су после дугог ценкања откупљивана по два-три роба од малих племенских поглавица. Као посредници су се појављивали и разни пустошници који су организовали праве хајке на домородачко становништво. Некипут су капетани бродова налазили на праве резервате са више стотина добро чуваних робова који су као стока били

ГЕОГРАФСКА ИМЕНА

Река црног дрвета

Река Пјасина дугачка 820 км. тече кроз Краснојарски крај у Сибиру. Извире из језера Пјасино, које има површину од 900 км² и дубину од 26 м. Утиче у Карско море. На језику Ненаца назива се Пјасинга, што значи „Река црног дрвета“, тј. каменог угља. Пробијајући се кроз планину Би-

рангу Пјасина пресеца и наслаге каменог угља.

Пашњак

Мадрид, главни град Шпаније, лежи на 620 м изнад мора, на висоравни оскудној у падавинама али погодној за гајење стоке. Овај двомилионски град је добио име по арапској речи „мадшрит“, која значи пашњак односно ливада.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) фискултута, 6) музички инструмент, 8) жбуц, 9) пољопривредна, алатка, 11) река у Аустрији, 12) врста коњског кретања, 14) мера за површину, 15) пасмина, раса, 16) хемијски знак за нобелијум, 18) отац (слов.), 19) иницијали нашег књижевника („Страдија“), 20) мера за пашир, 22) река у СССР, 24) обољење слухокоже уста код мале дечице, 26) стара римска насељина на острву Вису, 27) беседа, 30) река у Сибиру, 32) временски период, 33) предлог, 34) птица певачица, 36) посао, 37) речни рибар, 39) врста четинара, 40) Део планине.

Усправно: 1) усамљен, 2) хемијски знак за прометилум, 3) подручје, 4) хемијски знак за рутенијум, 5) чокот винове лозе, 6) болња, 7) врста папачаја, 8) теложеба, 10) предубеђење, 12) страна у троуглу, 13) узрост, раст, 17) народно коло, 19) крволочна звер, 21) престоница старе Аргентине, 23) врлоко, 25) шета, 28) предлог, 29) лична заменица, 31) народна игра, 33) врста минерала, 35) њилим, 36) мајка Ромула

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Молат, 5) поин, 6) ри, 8) бора, 10) зп, 12) уже, 13) стена, 15) кр, 16) пример, 17) Ате, 19) плма, 20) врт, 22) ало, 23) модел, 25) ага, 27) иверак, 28) Л(аза Л(азарев)), 29) Маљен, 30) рог, 31) ан, 32) каса, 33) ее, 35) мост, 36) хрст.

Усправно: 1) море, 2) ова, 3) ли, 4) тр, 5) пожртвовање, 7) изнемоглост, 8) бука, 9) Атила, 11) пара, 13) спр, 14) „Евина“, 18) Ердел, 21) терен, 23) Мима, 24) лак, 26) алга, 30) раст, 32) нос, 34) ех, 35) ма.

НАПРАВИ САМ

НАПРАВИ САМ

НАПРАВИ САМ

НАПРАВИ САМ

НАПРАВИ САМ

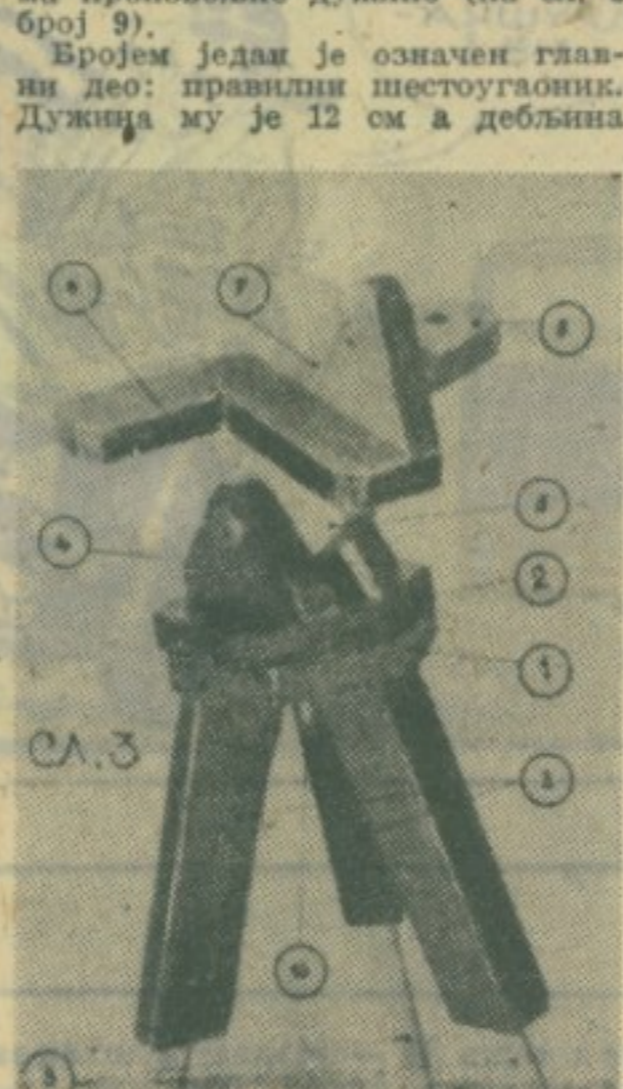
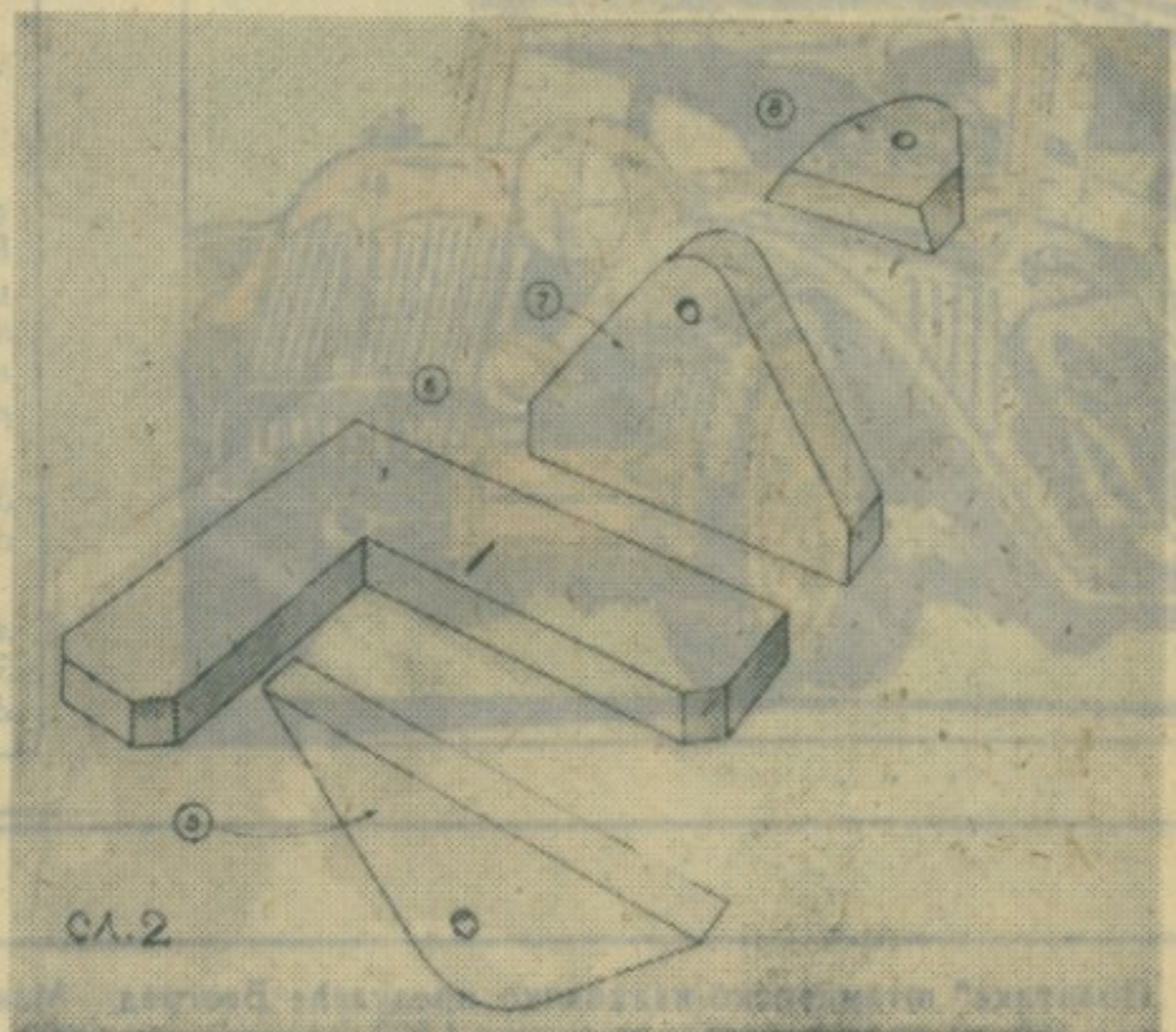
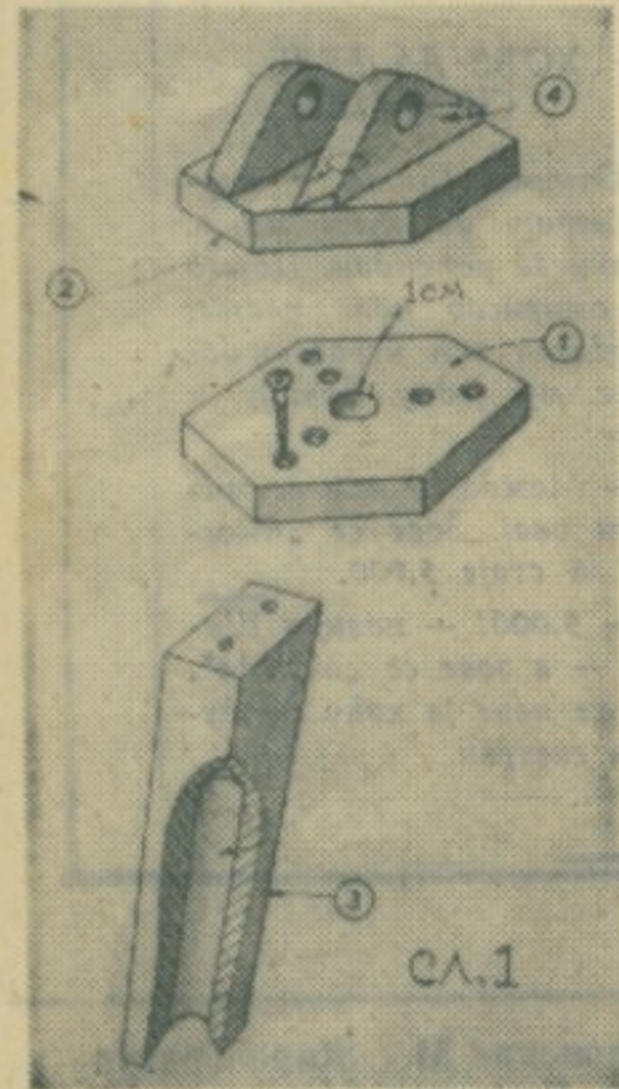
Ако сте страстан фото или кино-аматер, и ако, наравно, имате апарат или камеру, сигурно бисте желели један леп мали сталак. У продајницама је скупи а за што га не бисте направили сами? Од неколико парчића дрвета дебљине 1,5 см и 3 парчета од 2,8

см покушајте да га према нашем упуту саставите. Да почнемо од ногу. Има их

три (сл. 3) и оне су дугачке 15 см дебеле 2,8 см и широке 4 см. Свака од њих има по једно дубо-

ко удубљење које доприре до 2/3 ноге (на слици 1 бр. 3). У њега ћете увући шипице од алуминијума произвољне дужине (на сл. 3 бр. 9).

Бројем један је означен главни део: правилни шестоугаони. Дужина му је 12 см а дебљина

Машина за бербу хмеља

Јапанска фирма „Мицубиши“ конструисала је машину за брање цветова хмеља. Машина одваја цветове од стабла и аутоматски их „чисти“ од лишћа. Машину опслужују четири човека и они за 4 часа обаве посао за који је досад четрдесеторица радника био потребан један цео радни дан.

„Хемијско страшило“

У једној азотари у Пољској од отпадака добијених приликом фабрикације боја израђено је врло „страшило“. Његов запах и укус изазивају у птица такву одвратност да оне дуго избегавају места где су једном наишле на њега. Међутим, „хемијско страшило“ није отровно ни за птице, а ни за змијашце на коме се употреби.

Учтива опомена

Собе у једном малом банском лечилишту у Француској су лепо опремљене а зидови украшени симпатичним репродукцијама. Један од гостију бање није могао да одоли срцу и не понесе за успомену једну од ових репродукција. Може се замислити како се зачудио кад је скинуо са зида слику и на њеном месту нашао ову опомену:

„Молимо вас вратите слику на своје место“.

Чаробно огледало

Ако на њега дунете, неће се замаглити. Али то није све: можете га згужвати као хартију, а затим опет изравнати и у њему се огледати. Ово огледало, израђено у Енглеској, у ствари је веома танак слој пластичне материје превучене алуминијумом.

1,5 см. На њему је шест рупа од 2-4 мм према дебљини завртња које имате а на средини је већа рупа од 1 см. Број 2 је у ствари исто што и број 1 — шестоугаоник, само што нема шест рупа већ ону једну од 1 см. Број 2 на свом горњем делу има два троугла са заобљеним врхом (сл. 1, бр. 9).

Делове који су означени бројевима 5, 6, 7 и 8 видите на слици 2 како треба да изгледају.

Све ове делове треба лепо и чврсто спојити завртњима и — на крају обојити или прелакovati.

Делове под бројем 1 и 2 треба спојити тако да се део 2 може окретати око осовине. Та осовина означена је на слици 3 бројем 10.

Такође се мора покретати и дашчица број 5 (сл. 2) коју сте завртњем спојили са дашчицама број четири; она покреће цео горњи део — тако да камером можете снимати горе-доле, а кад покрећете кружно снимате лево-десно.

На дашчицу која је обележена бројем 8 ставља се камера или фото-апарат, а број 6 је ручка којом се управља целим овим сталком.

Димензије за неке делове ипоу дате јер зависе од апарата који имате.

Јесће ли већ чврш да...

...од свега 380 становника општине От-Маријен-де-Безан, у Савоји, која се налази на

1720 метара висине, 36 су старији од 80 година, а укупно имају 3.200 година; тридесето ро њих имају између 80 и 90 година, пет између 90 и 100, а дојен 102 године.

...Пољска је ковала свој властити новац већ у другој половини Х века. Њен владар Мјешко I (960—992) почео је да кује талире на којима је био утиснут његов надимак — Меско.

...у месту Три-на-Бајзи у Горњим Пиринејима је недавно нека Полет Абер заклала

гуску чија је цигерица била тешка 1.800 грама.

...дувачки инструмент флаута води порекло из Мале Азије, вероватно из Фригије.

...у Бен-Келифу, близу Сфаха у Тунису, пронађен је на 4.000 метара дужине природни гас.

...статистичари тврде да 27 одсто људи долази у кафану да би се нашла са пријатељима, 18 одсто да би попила

аперитиве, 11 одсто из породичних разлога, и 9 одсто да би дискутовали после неког спортског догађаја или представе.

...музика и цртање поред много читања чинили су прво образовање Бернарда Шоа. Због тога је 1885. могао да постане музички а затим и драмски критичар.

...јаје са пречником од 21 сантиметар, дугачко 10 сантиметара и тешко 220 грама снела је ко-

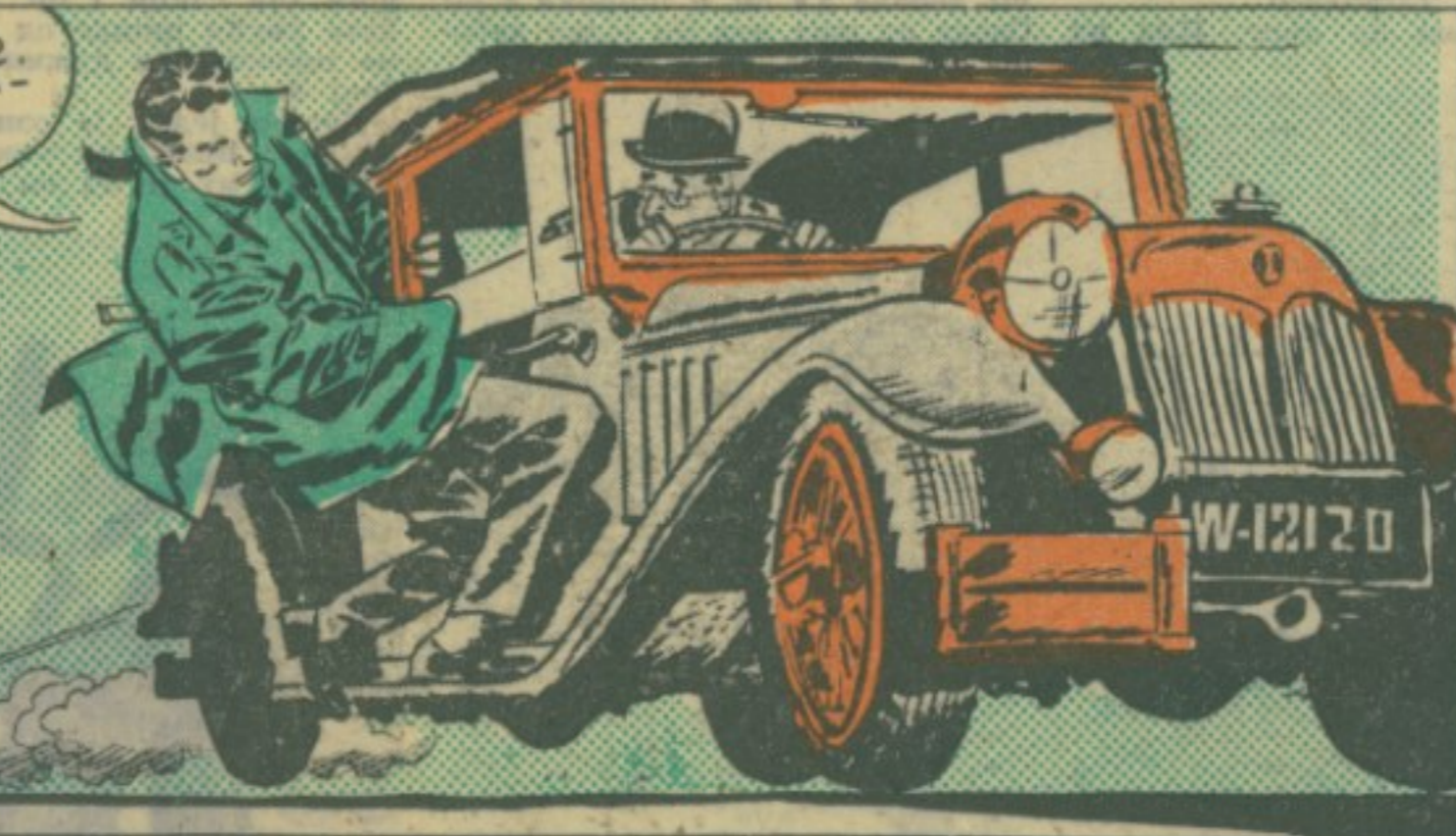
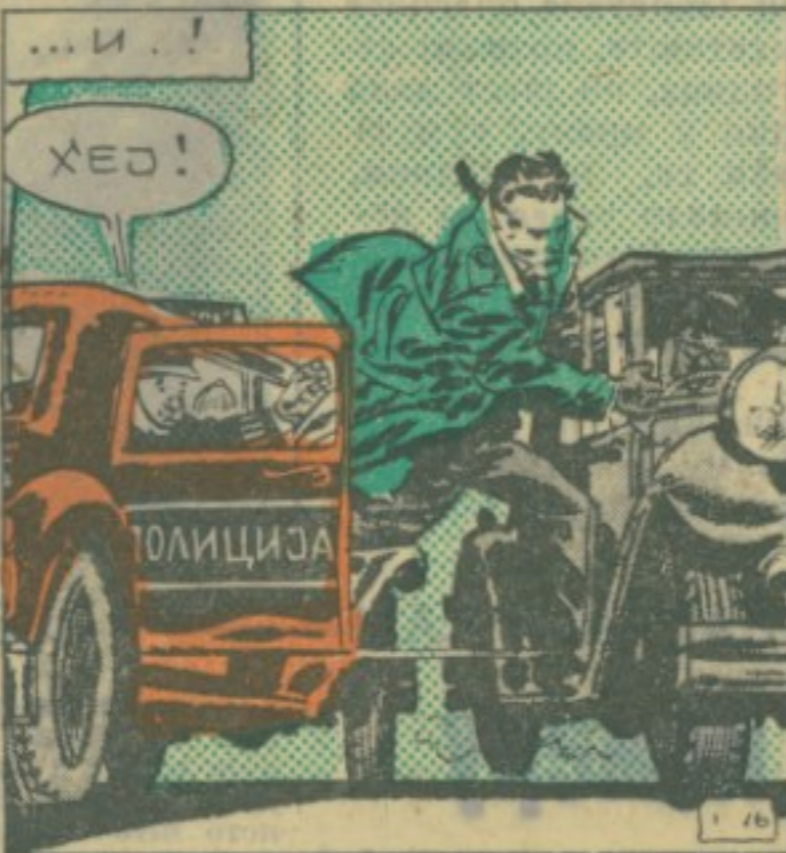
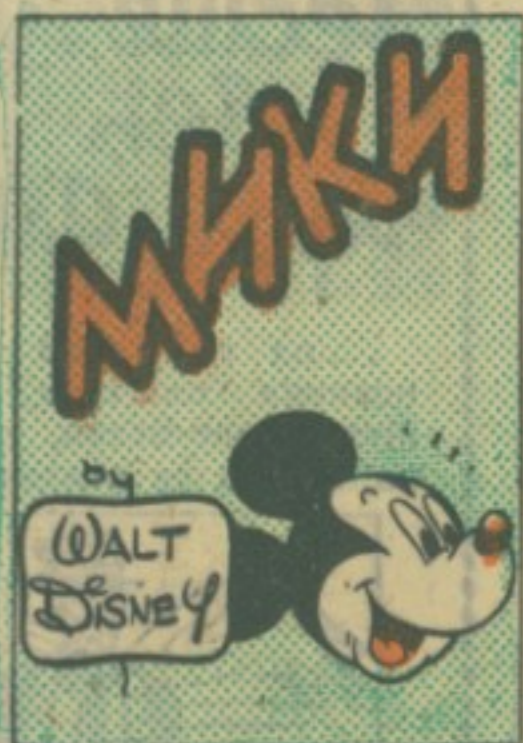
кошка једног одгајивача живине у Аркангу у Француској.

...совјетска експедиција је на Антарктику открила под хладноће где зими температура може да се спусти на —90° или чак и —100°.

...прављење пластичних материја почело је 1868. године кад је Американац Ц. В. Хајет створио целулоид тражећи замену слоновачи за прављење билијар-

ских кугли. Овај проналазак отворио је „врата“ синтетичким материјама.

Ква-Ква!

Увешће Паја Патак

ШТА ХОЋЕ

Купио Паја Патак, канарница који дивно пева. Када га је донео кући он примети да птичица има само једну ногу. Сав бесан он је узео и врати продавцу.

— Па шта хоћете ви — рече му он — певача или играча?

ОНА ЈЕ ЗА ЊИХ

Паја Патак тражио огласом девојку која би чувала његова три сестрића. После извесног времена јави се једна.

— Због чега сте нанустили претходно место? — упита је Паја.

— Тражили су од мене да свако вече перем децу, а ја то нисам хтела.

— Ох, ујка Пајо, — повикаше његови сестрићи — узми је одмах.

ХОЋЕ ДА БУДЕ СИГУРАН

Отишао Шила у парфимерију да купи мирис Белки за рођендан. Пошто је омирисао пола радње, продавац већ нервозан донесе му једну бочицу и рече:

— Можда ће вам се свидети овај. Зове се „Можда“ а стаје 5.000.

— 5.000! — новика Шила — а зове се „Можда“. За те паре ја хоћу да будем сигуран.